

Kapitola 1

Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2008

Michal Kořan

Rok 2008 byl rokem dalekosáhlých zahraničněpolitických rozhodnutí a rokem příprav na zaujetí významné mezinárodněpolitické role předsednické země v Radě EU. Tomu odpovídal zvýšený vliv parlamentu jako legislativního aktéra ČZP, i nebývalá aktivizace české diplomacie. V přímé úměře rostoucímu významu zahraniční politiky se negativně projevila i rostoucí polarizace české politické scény a přetrvávající patová situace mezi vládními a opozičními stranami, stejně jako ideový rozkol v rámci koaličních stran samých. Patová situace se dále prohloubila po krajských a senátních volbách, v nichž vládní strany zakusily nečekaně silný neúspěch. Oproti roku 2007 se zároveň zvýraznily rozdíly mezi některými názory prezidenta ČR a vládou. Politický kontext tvorby ČZP se tedy oproti roku 2007 spíše zhoršil.

Na úrovni všednodenní zahraničněpolitické agendy nicméně pokračoval výkon zahraniční politiky vcelku nerušeně již nastaveným kurzem z předchozího roku a v posilování smluvní základny bilaterálních a multilaterálních vztahů ČR. Politický kontext tak ovlivňoval výkon ČZP pouze v několika konkrétních oblastech: v bezpečnostně-politické dimenzi bilaterálního vztahu s USA, v několika bodech evropské politiky, při uznávání nezávislosti bývalé jihosrbské provincie Kosovo, při reakcích na rusko-gruzínský konflikt a v omezené míře při rozhodování o ratifikaci *Římského statutu Mezinárodního trestního soudu*. Z komplexního portfolia ČZP se politické diskuse soustředily na malý zlomek témat, byť témat, která se tak či onak dotýkají hlavních zahraničněpolitických doktrín, o nichž v závěru pojednává Petr Drulák. Exekutivní rovina zahraniční politiky tak nebyla zhoršujícím se politickým kontextem příliš zasažena, mimo jiné také patrně díky mimořádnému vypětí, souvisejícím s blížícím se předsednictvím ČR Radě EU.

Zahraněční politika však rovněž nutně vychází i z politických diskusí, neboť teze, že existuje jedna ideální racionální zahraniční politika, je jen obtížně přijatelná. V českém prostředí ovšem přílišná politická polarizace zabráňuje jakékoli smysluplné diskusi, neboť ještě prohlubuje existující ideologické spory a zahraniční politika se stává spíše rukojmím politických diskusí, než aby tyto spory mohly přispět k posunu v ná-

zorech na zahraniční politiku. Z tohoto důvodu nemá ČZP silný politický mandát a tato skutečnost se projevuje právě v oněch klíčových rozhodnutích.

V roce 2008 byl patrný ještě závažnější důsledek zhoršeného politického kontextu. Patové a zpolarizované prostředí přeje tomu, že ta nejzávažnější politická rozhodnutí jsou na legislativní úrovni prosazována „silovými hlasováními“, nikoli alespoň pokusem o jednání, a to jak koalici, tak opozici. Pokud k tomu přidáme skutečnost, že za takových podmínek vláda pokud může, přistupuje k obcházení názorů parlamentu a jeho složek, objeví se velice bezútěšný pohled na politické zázemí ČZP.

Tento bezútěšný pohled je alespoň částečně korigován působením parlamentních výborů, do jejichž pravomoci spadá zahraniční a evropská politika, v nichž se většinou daří zamezit manifestacím přílišných vzájemných politických animozit a zachovat alespoň minimální míru dialogu. Pozitivně rovněž působí fakt, že implementace, koordinace a výkon zahraniční politiky na exekutivní úrovni fungovaly po všech stránkách v roce 2008 vcelku bez větších problémů.

TVORBA ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V ROCE 2008: VLÁDA

Způsob analýzy vládního působení na ČZP bude odpovídat rámci, zvolenému v předchozím roce, tj. budeme roli vlády analyzovat na třech úrovních:

- 1) vláda jako garant procedurálního nastavení tvorby české zahraniční politiky;
- 2) vláda jako koordinátor a vykonavatel české zahraniční politiky;
- 3) diplomacie předsedy vlády.

Vláda jako garant procedurálního nastavení tvorby české zahraniční politiky

Vláda ovlivňuje podobu procesu tvorby ČZP zejména díky pravomoci měnit jednací řád vlády, který může proměňovat způsob koordinace a řízení jednotlivých ministerstev a vlády samé, popř. zřizovat orgány, které mohou na pole zahraniční politiky vstupovat. V roce 2007 došlo změnou jednacího řádu ke zřízení Útvary místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, které analyzovalo loňské vydání této publikace. Rok 2008 nepřinesl takto zásadní změnu, přesto však vláda některými svými usneseními dílčím způsobem zasáhla do nastavení procesu tvorby ČZP. Na počátku roku schválila *Směrnici vlády ke sjednávání smluv v rámci EU a jejich vnitrostátnímu projednávání*,¹ jež nahradila stejnojmennou směrnicí z roku 2005. Tyto směrnice stanovují závazný postup ústředních orgánů státní správy při sjednávání a vnitrostátním projednávání mezinárodních smluv uzavíraných v rámci EU.² Vzhledem k potřebě aktualizace původní směrnice MZV ČR (Odbor komunitárního práva) vypracovalo v roce 2007 (a vláda v lednu 2008 schválila) návrh nové směrnice, která upravuje tento postup u mezinárodních smluv uzavíraných Evropskou unií s třetí stranou. Tyto smlouvy se budou vnitrostátně projednávat stejným způsobem jako mezinárodní smlouvy sjednávané ve výlučné pravomoci ČR.³ K tomu dodejme, že vláda čtvrtletně monitoruje přidělování gescí a plnění legislativních závazků vyplývajících z členství ČR v EU, popř. určuje způsob nápravy. V roce 2008 se např. vyskytly určité problémy ve smlouvách,

týkajících se zemědělství a zdravotnictví (drogové prevence). Další úpravu v roce 2008 prodělal způsob spolupráce s Evropským institutem veřejné správy. V předchozích letech byla za spolupráci s tímto institutem odpovědná ministerstva zahraničních věcí, vnitra, financí a vedoucí úřadu vlády. V lednu 2008 vláda svým usnesením určila pro zabezpečení spolupráce pouze MZV a MV.⁴

Na svém zasedání 25. února vláda schválila věcný záměr zákona o zahraniční rozvojové spolupráci a uložila ministroví zahraničních věcí (ve spolupráci s řadou dalších členů vlády) předložit do poloviny roku již konkrétní návrh. Návrh byl nakonec předložen až ke konci roku 2008 a měl by přinést transformaci rozvojové politiky ČR a tím i proměnit způsob její tvorby (více viz kapitola 19 – *Rozvojový rozměr české zahraniční politiky*). Vláda v roce 2008 několikrát využila své pravomoci měnit gestory sjednávání smluv či zmocňování jejich podpisu. Například nově zmocnila ministra zahraničních věcí k projednávání smlouvy o hospodářské spolupráci s Brazílií (původně MPO) a smlouvy o ochraně investic s Arménií (původně MF). Podobně vláda v srpnu zmocnila namísto ministra financí předsedu vlády ke sjednání smlouvy o ochraně investic s Moldavskem (důvodem byla zářijová návštěva moldavské předsedkyně vlády v ČR a u této příležitosti byla smlouva podepsána na premiéřské úrovni). Patrně největší rozruch způsobil zmatečný způsob zmocňování pro podpis dohody s Rakouskem o dálničím propojení u Mikulova (více viz kapitola 5 – *Visegrádská spolupráce, Rakousko, Polsko a Slovensko v české zahraniční politice*).

Vláda v březnu projednala plán na nový model ekonomické diplomacie a uložila MZV a MPO ke konci každého roku předkládat zprávu o plnění úkolů v této oblasti. I tento krok lze považovat za ovlivnění procedurálního nastavení tvorby ČZP. V rámci stejného usnesení vláda formálně zrušila funkci koordinátora Českých center, CzechTourismu, CzechInvestu a CzechTrade (kterým od roku 2006 byl Otto Jelinek).⁵

V červnu 2008 vláda schválila finanční a personální zajištění výkonu předsednictví v Radě EU. Již v lednu 2008 vláda rozhodla o tom, že organizačnímu zabezpečení předsednictví budou napomáhat tzv. styční důstojníci, kteří budou zajišťovat kontakt mezi zahraničními diplomaty a českými politiky a úředníky. Současně vláda rozhodla o tom, že styčný důstojník bude na každé ambasádě členských států EU.

Kromě přímých zásahů do nastavení procesu tvorby zahraniční politiky vláda také navrhuje rozpočet ČR, zahraniční politiky se pochopitelně týká zejména rozpočet MZV. Oproti 6,783 miliardy Kč, které byly MZV k dispozici pro rok 2008, počítal vládní návrh z října 2008 se 7,387 miliardy Kč. Do vyšších výdajů se podle ministerstva promítá např. příprava českého předsednictví v EU v příštím roce, plánovaná účast ČR na světové výstavě Expo 2010 v Číně, rozvojová a transformační spolupráce se zahraničím, humanitární pomoc či příspěvky mezinárodním organizacím.⁶

Vláda jako koordinátor a vykonavatel české zahraniční politiky

Výkon a koordinace zahraniční politiky vlády byl na obecné úrovni popsán v loňském vydání,⁷ nyní se tedy soustředíme již na konkrétní analýzu. V průběhu celého roku vláda plnila úkoly vyplývající z jejího postavení v ústavním a legislativním pořádku ČR. Mezi ty nejvýznamnější úkoly pochopitelně patří koordinace a sjednávání (zmocňování ke sjednání) mezinárodních smluv.

Za rok 2008 se na vládní jednání dostalo více než tři desítky smluv. Zhruba třetinu tvořilo sjednání a změny hospodářských smluv o vzájemné ochraně investic (např. Jemen, Moldavsko, KLDŘ, Jordánsko, v případě Itálie byla ukončena platnost). Početnou skupinu tvořily smlouvy (a změny smluv) o ochraně a výměně utajovaných informací (např. Rakousko, Makedonie, Řecko, Slovensko). Stejně jako v roce 2007 došlo na dohody, které se týkají sociálního zabezpečení (Japonsko a Francie). Dále bylo projednáno několik smluv multilaterálního charakteru, jako např. červencový návrh na ratifikaci *Protokolů o přístupu Albánské republiky a Chorvatské republiky k Severoatlantické smlouvě*. Vláda rovněž projednala a odsouhlasila sjednání několika hospodářských smluv mezi EU (resp. ES) a další stranou. K „nehospodářským“ dokumentům, které sjednávala EU, resp. ES, patřil např. lednový návrh na sjednání *Dohody o stabilizaci a přidružení mezi ES a jejich členskými státy a Republikou Srbsko* a podobná dohoda s Bosnou a Hercegovinou, či návrh na sjednání *Protokolu mezi Evropskou unií, Evropským společenstvím, Švýcarskou konfederací a Lichtenštejnským knížectvím* o přidružení k schengenskému prostoru.

Žádný ze jmenovaných dokumentů téměř nepřitáhl širší pozornost, přesto se ve srovnání s rokem 2007 objevilo více mezinárodních smluv, které vyvolaly odezvu jak ve vládě samé, tak i v politickém a veřejném prostoru. Chronologicky vzato, prvním takovým dokumentem byl návrh na ratifikaci *Římského statutu Mezinárodního trestního soudu*, který vláda schválila po mnohaletém váhání v lednu (více kapitola 16 – *Multilaterální rozměr české zahraniční politiky* v letošním i loňském vydání této publikace). Koncem ledna odeslala vláda do parlamentu k ratifikaci také *Lisabonskou smlouvu* (vláda předtím mimo jiné zamítla návrh KSČM na uspořádání referenda o *Lisabonské smlouvě*; více viz kapitola 3 – *Evropský rozměr české zahraniční politiky*). V ČR, ale i na evropské úrovni, vyvolal rozruch únorový vládní návrh na podpis *Memoranda o porozumění mezi Ministerstvem vnitra ČR a Ministerstvem pro vnitřní bezpečnost USA týkajícího se programu bezvízového styku*. Další bilaterální smluvní dokumenty s USA se týkaly procesu vyjednávání o umístění prvků protiraketové obrany. Týkalo se to návrhu na sjednání *Dohody mezi ČR a USA o právním postavení ozbrojených sil USA přítomných na území ČR* (září), návrhu *Deklarace o strategické spolupráci v oblasti obrany mezi ČR a USA* (září) a zejména návrhu na sjednání *Dohody mezi vládou ČR a vládou USA o spolupráci v oblasti protiraketové obrany* (říjen) (více viz kapitola 7 – *Spojené státy americké v české zahraniční politice*). Zejména v Senátu se rozsáhle rozvinula diskuse o červencovém vládním návrhu na ukončení platnosti tzv. *Úmluvy o Europolu*. Lze tedy shrnout, že v oblasti sjednávání mezinárodních smluv byl rok 2008 oproti roku 2007 pro vládu náročnější a patrně i významnější.

Nezastupitelnou pravomocí, jíž vláda disponuje, je rozhodování o navazování diplomatických styků a rovněž rozhodování o úrovni těchto styků. Klíčovým (a jediným) rozhodnutím tohoto druhu za rok 2008 bylo uznání nezávislosti bývalé jihosrbské provincie Kosovo. Cesta k uznání Kosova vládou byla složitá, částečně se projevila skutečnost, o níž pojednávalo loňské vydání této publikace, tedy neexistence širší politické diskuse a nejasná pozice ČR. Pro jednání vlády bylo určující, že byla rozdělena i koalice sama. Kromě části ministrů ODS byla proti rychlému uznání ne-

závislosti Kosova KDU-ČSL. Ta dokonce usilovala o to, aby před projednáním kosovské otázky na jednání vlády byla uskutečněna koaliční schůzka. K té nakonec nedošlo a předsednictvo KDU-ČSL nedoporučilo lidoveckým ministrům, aby na jednání vlády 2. dubna hlasovali pro přijetí návrhu. Nakonec bylo jednání přerušeno a teprve 21. května byl návrh schválen hlasy jedenácti z osmnácti přítomných členů vlády. V usnesení vláda navíc přímo uložila ministru zahraničních věcí, aby (mj.) nadále aktivní politikou podporoval všestranný rozvoj přátelských vztahů s Republikou Srbsko, s cílem dosáhnout jejího plného členství v EU, a zároveň aby vyhodnocoval postavení kosovských Srbů v Kosovu.⁸ Vláda také rozhodla o otevření českého zastupitelství na úrovni velvyslanectví (velvyslankyně Janina Hřebíčková). Jak uznání Kosova, tak i rozhodnutí o diplomatických stycích na úrovni velvyslance rozhořčilo opozici, ale také zvýraznilo dominantní postavení, jaké vláda zaujímá při některých zahraničněpolitických krocích. Vláda totiž nebrala příliš na vědomí usnesení Zahraničního výboru PSP ČR, ani velkou většinou odsouhlasené usnesení celé sněmovny, a celkem pochopitelně smetla ze stolu i návrh KSČM, aby byl přijat zákon, který by uznání Kosova zakazoval (více viz níže a kapitola 12 – *Balkánský rozměr české zahraniční politiky*).

Z dalších pravomocí, jejichž prostřednictvím může vláda ovlivňovat zahraniční politiku ČR, se zastavíme u schvalování návrhů na vyslání zahraničních vojenských misí a schvalování návrhů s pobytem příslušníků ozbrojených sil cizích států na území ČR. Bez problémů se obešlo několik návrhů na cvičení české armády v zahraničí, popř. cvičení příslušníků cizích vojsk v ČR. Význačnějším počinem byl návrh na pokračování působení kontingentu speciálních sil v protiteroristické operaci Trvalá svoboda v Afghánistánu o síle 100 mužů. Po sněmovním souhlasu s tímto návrhem ČSSD znovu připomněla svůj požadavek, aby vojenské mise byly s opozicí konzultovány od samého počátku, tedy již od fáze, kdy jsou navrhovány.⁹ Vládní koalici však (přínejmenším na formální úrovni) tento požadavek nepřijala. Na počátku října vláda přijala usnesení č. 1246, kterým schválila návrh ministryně obrany na působení českých ozbrojených sil v zahraničí v roce 2008. Tento dokument, který podléhá ratifikaci Parlamentu ČR, mimo jiné obsahoval návrh na prodloužení české mise v silách ISAF pod vedením NATO do konce roku 2009 v počtu 645 vojáků (pro rok 2007 byla schválena česká účast v počtu 225 vojáků). Opoziční ČSSD okamžitě vyslala signál, že tento počet je nadsazený a nezíská její podporu ve sněmovně. Již od října proto probíhala neformální jednání o kompromisu, dle něhož byl snížen počet vojáků nasazených v rámci ISAF.¹⁰ Do Senátu však navzdory této dohodě doputoval původní návrh a byl záhy schválen, což opoziční sociální demokraté považovali za nepřijatelný nátlak, a celá roztržka dospěla až k níže popsané prosincové krizi. Pro bezprostřední řešení vzniklé situace vláda využila své ústavní pravomoci a na svém mimořádném zasedání projednala a schválila jediný bod jednání, usnesení č. 1631, kterým (mj.) umožnila působení 415 vojáků v operaci ISAF na 60 dnů i bez souhlasu parlamentu.

Výhradně v pravomoci vlády (tj. bez nutnosti souhlasu parlamentu) je rozhodování o výši prostředků na zapojení ČR do civilních misí EU a mezinárodních organizací. Na konci dubna tak kabinet jednomyslně schválil radikální navýšení těchto

prostředků pro rok 2009 (z 37 milionů Kč na 120 milionů Kč, s tím, že vládní usnesení počítá s dalším navyšováním – o 10 milionů Kč ročně – i pro léta 2010 a 2011).¹¹ Mimo to vláda rozhodla o některých jednorázových finančních darech a prostředcích, např. na výstavbu věžeňského komplexu v provincii Lógar v Afghánistánu, či dvojí uvolnění mimořádných finančních prostředků na rozvojovou pomoc pro Palestinskou národní autonomii (červen a prosinec). Největší rozruch patrně způsobil návrh ministra Schwarzenberga, aby vláda na svém jednání 20. srpna schválila finanční pomoc Gruzii ve výši 150 milionů Kč. Tento bod byl nejprve na jednání vlády přerušen, později však v usnesení č. 1063 schválen.

Zahraněční politiku vláda přímo ovlivňovala ještě v mnohých dalších případech, např. při rozhodování o rozpočtu české účasti na EXPO 2010, při listopadovém rozhodnutí o pozastavení vydávání víz pro vietnamské občany (na návrh ministra vnitra) a při navržení způsobu řešení syrského a kambodžského dluhu (březen, resp. duben).

Kromě výše uvedených přímých zásahů do tvorby zahraniční politiky disponuje vláda poněkud subtilnějšími, přesto však diplomaticky silnými nástroji, kterými je přijímání prohlášení k vybraným situacím. Protože k „prohlášením“ jako zahraničněpolitickému nástroji nesahá vláda příliš často, jde většinou o neopominutelný zahraničněpolitický (ale i vnitropolitický) signál. Právě srpnová situace v Gruzii vládu dovedla až k (jednomyslnému) přijetí prohlášení, v němž vláda mimo jiné vyzývá všechny strany konfliktu ke zdrženlivosti, zároveň však podporuje „nezávislost, suverenitu a územní celistvost a označuje ruskou vojenskou expanzi za nepřijatelnou a porušující mezinárodní právo“. Vláda ČR zároveň podpořila integrační úsilí Gruzie do evropských a transatlantických struktur.¹² Šlo tedy o otevřené a asertivní prohlášení, které se rozhodně neshodovalo např. s postojem opozičních stran a prezidenta ČR. Dalším prohlášením vlády v roce 2008 bylo prohlášení k situaci v Tibetu v březnu 2008, kdy ČR žádala Čínu o přístup k informacím o situaci v Tibetu a apelovala na ni, aby nesahala k násilnému řešení situace. Kromě těchto vypjatějších momentů vláda komentovala (formou vyjádření) některé zprávy mezinárodních organizací, např. *Vyjádření ČR k některým závěrečným doporučením Výboru OSN pro odstranění rasové diskriminace* a *Vyjádření České republiky k některým závěrečným doporučením Výboru OSN pro lidská práva*.

Stejně jako v loňském roce vláda stanovovala rámcové pozice a mandáty k některým evropským otázkám a pro jednání Rady EU. V této souvislosti stojí za zmínku *Stanovení definitivního znění Rámcové pozice ČR ke klimatickému energetickému balíčku* z března 2008. Dle slov premiéra vláda detailně jedná o každém mandátu pro ministry či jejich náměstky pro resortní rady, mj. pro to, aby se předcházelo situaci, kdy se „často náměstci či ministři sami dozvídali o nějakém problému, až když přijeli na radu ministrů zemí EU“.¹³ Jinak je vláda do evropských otázek ještě pochopitelně zapojena prostřednictvím působení premiéra, vice-premiéra pro evropské záležitosti a ministra zahraničních věcí ve *Výboru pro EU* na vládní a pracovní úrovni (více kapitola 3 – *Evropský rozměr české zahraniční politiky*).

Je již dlouholetou tradicí, že (téměř) všechna jednání vlády jsou zahajována informováním o aktuálních evropských otázkách a zakončovány informováním o jednáních členů vlády (či pověřených činitelů) na uskutečněných multilaterálních

fórech. Vláda si navíc v průběhu roku vyžádala informace o některých významných zahraničněpolitických vyjednáváních. Pravidelně se tak na pořad dostávala jednání o nákupu ozbrojených transportérů Pandur s rakouskou firmou Steyer (více viz kapitola 5 – *Visegrádská spolupráce, Rakousko, Polsko a Slovensko v české zahraniční politice*). Vláda se rovněž nechala informovat o vyjednávání s USA o zrušení vízové povinnosti při cestování do USA, o průběhu příprav na konání Evropského jaderného fóra. Poněkud výjimečná situace nastala, když si vláda vyžádala informace i o přípravě květnové návštěvy ministrů zahraničních věcí Francie a Švédska, neboť obvykle platí, že vláda pouze danou návštěvu schválí a vyslechne informace až po jejím uskutečnění. Pravidelně (čtvrtletně) vláda monitorovala přejímání legislativních závazků, vyplývajících z členství ČR v EU.

Vláda rovněž vydává souhlas se složením delegací na různá multilaterální fóra (navrhují gesční členové vlády, většinou spolu s ministrem zahraničních věcí). Mezi nejdůležitější delegace pochopitelně patří zasedání Evropské rady. Na jednání vlády se schvalují zahraniční cesty premiéra, prezidenta, ministra zahraničních věcí, místopředsedy vlády pro evropské záležitosti a ministra-předsedy Legislativní rady vlády. Vláda dále schvaluje návštěvy prezidentů, předsedů vlád a ministrů zahraničních věcí cizích států. Vláda schválila zhruba dvacet pět zahraničních cest předsedy vlády, dvě desítky cest prezidenta republiky a téměř pět desítek zahraničních návštěv.

Z předložené analýzy je patrné, že vláda má k dispozici pestrou paletu možností, jak ovlivnit ČZP, z nichž pouze zlomek přitáhne zájem veřejné, mediální či politické sféry. Až na některé výjimky vláda vystupovala velice jednotně, přičemž výkon vlády v oblasti zahraniční politiky pochopitelně ovlivnily hlavní momenty české zahraniční politiky roku 2008 – jednání o nezávislosti Kosova, jednání o umístění prvků americké protiraketové obrany, situace v Gruzii a přípravy na předsednictví ČR v Radě EU.

Diplomacie předsedy vlády

Premiér Mirek Topolánek vykonal v roce 2008 téměř 30 zahraničních cest¹⁴ a přijal více než 40 zahraničních hostů. Portfolio cest i přijetí bylo rozmanité, přesto je možné vysledovat určité charakteristické rysy. Diplomacie předsedy vlády odpovídala silnému středoevropskému zaměření (včetně Německa), které bylo patrné již v roce 2007. Oproti roku 2007 byla posílena balkánská dimenze, a to jak v rovině zahraničních cest, tak i v rovině přijetí hostů z balkánského regionu. Tento posun souvisí mj. s aktivizací politiky vůči tomuto regionu díky předsednictví v EU. Stejně jako v roce 2007 odrážela diplomacie předsedy vlády jednání se Spojenými státy o umístění radaru a o zrušení vízové povinnosti, přičemž nejvýznamnějším bylo únorové setkání s americkým prezidentem. Právě počet setkání s nejvyššími americkými představiteli (stejně jako postup, který M. Topolánek zvolil na podzim, kdy před cestou do Washingtonu a již druhým setkáním s americkým prezidentem za rok 2008 dal přednost řešení vnitropolitických obtíží) svědčí o vysoké úrovni česko-amerických vztahů. Ta napomohla i úspěšným jednáním o návštěvě nově zvoleného prezidenta USA Baracka Obamy v ČR v dubnu 2009.

Zajímavým rysem byla vcelku výrazná blízkovýchodní orientace diplomatických aktivit M. Topolánka, což lze dokumentovat např. přijetím předsedy vlády Palestinské autonomní správy, či oficiální návštěvou Izraele a Jordánska. Zahraniční cestu, zaměřenou zejména na podporu českých ekonomických zájmů, podnikl M. Topolánek v březnu, kdy navštívil Jemen, Vietnam a Spojené arabské emiráty. Latinská Amerika se do programu předsedy vlády dostala díky jeho účasti na květnovém summitu EU–Latinská Amerika. Řada cest vycházela z harmonogramu EU a NATO. Několik přijetí představitelů z afrického kontinentu a zastávka v Mali a v Kapverdské republice možná signalizuje částečně zvýšený zájem české diplomacie o tento kontinent, o němž (opatrně) píše O. Horký v této publikaci.

Kromě oficiální návštěvy Ukrajiny se z přehledu diplomatických aktivit premiéra Topolánka poněkud vytratila východní dimenze, což ovšem bylo vyváženo jak setkáními v rámci V4, tak diplomacií na dalších úrovních a deklarovanými prioritami českého předsednictví v Radě EU. Obdobný argument platí i pro kavkazský a kaspický prostor, který hrál v roce 2007 v diplomacii předsedy vlády poměrně prominentní roli, již v roce 2008 převzal ministr zahraničních věcí.

Druhá polovina roku, a zejména poslední dva měsíce, se nesly ve znamení ojedinělé aktivizace diplomacie v souvislosti s blížícím se předsednictvím ČR v Radě EU. V těchto týdnech se postupně uskutečnila bilaterální setkání s nejvyššími představiteli všech členských států EU. Tematicky většinou setkání dominovaly právě otázky k předsednictví a osud ratifikace *Lisabonské smlouvy*, umístění prvků americké protiraketové obrany, hospodářské vztahy, v závěru roku také posílila agenda spjatá s důsledky hospodářské krize. Premiér má stále velký zájem o energetickou problematiku.

Rok 2008 lze jednoznačně označit za aktivnější co do diplomatických aktivit předsedy vlády, což je nutné dát do souvislosti právě s předsednictvím ČR v EU. Díky němu byla upřena i větší pozornost (zejména v evropském měřítku) na rétorickou stránku premiérské diplomacie. V tomto ohledu nebylo možné nezaznamenat změnu, již M. Topolánek postupně prodělal, kdy se jeho vyjádření s rostoucí měrou odpoutávala od specificky národního a „eurorealistického“ pohledu ODS, a zaujímal postoje, které zahrnovaly i odpovědnost za moderování diskuse v celé Unii. Tuto proměnu lze dokumentovat nejen na postupné podpoře ratifikace *Lisabonské smlouvy*, ale také např. na snaze schválit energetický klimatický balíček, který je pro ČR vcelku kontroverzní, či v jeho vyjádřeních v závěru roku, jež učinil v souvislosti s hospodářskou krizí. V umírněném duchu premiér rovněž vystupoval v souvislosti s procesem uznání nezávislého Kosova. Jak píše Filip Tesař (v kapitole 12 – *Balkánský rozměr české zahraniční politiky*), předseda vlády podřídil osobní emoce snaze dosažení rozhodnutí o uznání. Ostřejší zahraničněpolitickou reakcí, jež zanechala výrazný otisk i v mediální sféře, si tak M. Topolánek neodpustil v podstatě pouze při své kritice zprávy amerického ministerstva zahraničí o stavu lidských práv ve světě, která se zabývala porušováním lidských práv v ČR (premiér mj. prohlásil, že „země, která umožňuje mučení zajatců, mě jen těžko může poučovat o tom, jak jsou porušována lidská práva u nás“).¹⁵

TVORBA ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V ROCE 2008: MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ

Ministerstvo zahraničních věcí ČR si v mnoha ohledech podrželo klíčovou roli při tvorbě zahraniční politiky. Vláda sice zůstává arbitrem provádění zahraniční politiky, drtivou většinu aktů, o nichž byla řeč výše, však z větší části připravovalo právě MZV. Bylo gestorem, popř. spolugestorem všech mezinárodních smluv, zásadní měrou se podílelo na přípravě podkladů ke všem zahraničněpolitickým rozhodnutím. Není ani nutné zdůrazňovat, že MZV navíc provádí veškerou běžnou agendu spjatou se zahraniční politikou, je personálně nejvybavenější pro její implementaci, stejně jako pro získání a vyhodnocování informací z teritorií. Spolu se zástupci ministerstva obrany jsou to zejména činitelé MVZ, kteří zpravují další ústavní činitele (např. vládu při jejím jednání a parlamentní výbory) o aktuálních zahraničněpolitických otázkách (z MZV v roce 2008 např. politický ředitel Martin Povejšil často navštěvoval sněmovní Zahraniční výbor). K tomu je nutné dodat, že si na diplomatickém poli – kromě ministra Karla Schwarzenberga – aktivně a viditelně počínali i další zástupci MZV, zejména pak první náměstek ministra Tomáš Pojar. Méně viditelným, ale významným příspěvkem jsou diplomatická jednání na úrovni dalších „diplomatických pater“, jako např. konzultace a setkání na úrovni politických ředitelů, sekčních ředitelů a ředitelů odborů.

V evropských otázkách se MZV již druhým rokem dělí o pravomoci s Útvarem místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, nadále si ovšem drží hlavní slovo ve většině otázek spjatých s externí dimenzí EU. MZV zastupuje ČR na jednání GAERC v oblasti vnějších vztahů a společně s ÚMVEZ řídí českou misi v Bruselu (více kapitola 3 – *Evropský rozměr české zahraniční politiky*). V průběhu roku se ovšem objevily signály, že do budoucna by role ÚMVEZ při koordinaci a tvorbě evropské politiky mohla být výraznější, či by se dokonce mohl tento útvar vyvinout v plnohodnotné ministerstvo.¹⁶ V oblasti bezpečnostní politiky např. MZV odpovídá za koordinaci rozvojové pomoci a civilních PRT týmů v Afghánistánu, MZV mělo rovněž ve své gesci přípravu na bukurešťský summit NATO (více viz kapitola 4 – *Bezpečnostní rozměr české zahraniční politiky*). Od roku 2009 by navíc resortní ministerstva měla realizovat již pouze existující projekty, nové projekty by měly náležet výhradně do gesce MZV (viz kapitola 13 – *Blízký východ, Středomoří a Afghánistán v české zahraniční politice*). Jak píše Ondřej Ditrych, ministerstvo zahraničních věcí vystupovalo v roli hlavního garanta jednání se Spojenými státy americkými v obou hlavních oblastech (radar a víza), pochopitelně ve spolupráci s MO (radar) a MV (které dojednalo *Memorandum o porozumění* a řešilo technické detaily; viz kapitola 7 – *Spojené státy americké v české zahraniční politice*). V balkánské oblasti (kromě značné intenzity diplomatických styků) mělo MZV hrát hlavní roli jak při přípravě materiálu, na jehož základě byla uznána nezávislost Kosova, ale rovněž bylo odpovědné za udržení co možná nejlepších vztahů se Srbskem. Zcela zásadní roli hraje MZV při tvorbě zahraniční politiky vůči oblastem, které stojí na okraji českého zahraničněpolitického zájmu. Platí to např. pro subsaharskou Afriku, kde (na podnět

Úřadu vlády ČR) vznikl nový strategický dokument o přístupu ČR k tomuto regionu (více viz kapitola 15 – *Subsaharská Afrika v české zahraniční politice*). Rok 2008 rovněž přinesl pokrok směrem k centralizaci zahraniční rozvojové pomoci pod MZV (více kapitola 19 – *Rozvojový rozměr české zahraniční politiky*). Dle Veroniky Bílkové bylo ministerstvo zahraničních věcí i nejnápadnějším aktérem české multilaterální politiky, zejména prostřednictvím Stálých misí při mezinárodních organizacích, které čeká obzvláště náročný úkol při výkonu předsednictví ČR v Radě EU (viz kapitola 16 – *Multilaterální rozměr české zahraniční politiky*). Stálé mise ČR při mezinárodních organizacích byly v souvislosti s předsednictvím personálně posíleny. Například stálé zastoupení při OSN v New Yorku se pro potřeby předsednictví rozrostlo na 50 lidí, což je zhruba trojnásobek běžného stavu.

V roce 2007 byla navržena a od roku 2008 je postupně realizována hloubková restrukturalizace MZV, o níž byla zpráva v loňském vydání této publikace. Jedním z jejích pilířů bylo vyhodnocení činnosti českých zastupitelských úřadů a dlouhodobá koncepce výměny velvyslanců. Tuto koncepci mj. projednával ministr zahraničních věcí s předsedou vlády a rovněž i s prezidentem ČR na červencové schůzce k zahraniční politice v Lánech. Koncepce počítá s pokračováním uzavírání některých velvyslanectví, a naopak s posilováním či otevíráním zastupitelství v nově prioritních oblastech (např. se počítá s otevřením velvyslanectví v Ázerbájdžánu, hovoří se o zastupitelství v Íránu, či o povýšení zastupitelství v Bělorusku). Protože tato koncepce byla v průběhu roku řešena ve vyhrazeném režimu, podrobnější informace k této problematice nebyly k dispozici.

Optimalizace sítě ZÚ patrně neprobíhá v té rychlosti, v jaké bylo původně předpokládáno, nicméně na konci roku 2008 byl již k dispozici dílčí materiál, který určuje způsob vyhodnocování činnosti ZÚ 1) s ohledem na význam zastupitelství pro strategické zájmy zahraniční politiky, 2) pro činnost obchodně-ekonomických úseků, 3) s ohledem na konzulární služby. Probíhají také pokusy o systematizaci návrhů proměny sítě ZÚ, např. dochází k posilování vzdálenějších ZÚ, relevantních pro hospodářské, ale i zahraničněpolitické a bezpečnostní zájmy ČR. Další patrnou tendencí je posilování najímání místních obyvatel, kteří mohou mít kýžené intimnější znalosti daného prostředí a zvyklostí (existuje snaha místní síly, tam, kde to bezpečnostní situace dovoluje, využívat jak v administrativně-technickém, tak i v obchodně-ekonomickém úseku zastupitelských úřadů).

Již v roce 2008 tedy došlo v síti českých zastupitelství k několika změnám. V březnu bylo povýšeno na velvyslanectví české zastupitelství v Kábulu, jeho role by měla spočívat zejména v asistenci při komunikaci rekonstrukčního týmu s afghánskými představiteli. Tato změna odpovídá zahraničněpolitické prioritě posílení české přítomnosti v Afghánistánu. Jak již bylo zmíněno, na velvyslanectví byla rovněž povýšena i styčná kancelář v Plištině. Zřízení velvyslanectví v Kosovu dle tamní velvyslankyně J. Hřebíčkové napomohlo jak při jednáních s představiteli kosovských úřadů, tak při jednáních s představiteli OSN, NATO, Evropské unie i unijní mise EU-LEX v Kosovu.¹⁷ Zajímavou událostí bylo navázání diplomatických vztahů s Monakem (vládou odsouhlasené v září 2007), ke kterému formálně došlo 16. září předáním pověřovacích listin českým velvyslancem ve Francii knížeti Albertovi II. Do roku

2008 komunikovala ČR s Monakem prostřednictvím Francie, od září 2008 bude mít Monako na starosti český velvyslanec v Paříži, zástupcem ČR přímo v Monaku bude honorární generální konzul François Jean Brych. Rok 2008 naopak znamenal definitivní zrušení generálního konzulátu ČR v Katovicích.

K podobnému kroku se uchýlilo rovněž Slovensko, které zrušilo svůj generální konzulát v Brně. Naopak v roce 2008 probíhala jednání o tom, že by byly v Brně zřízeny generální konzuláty Chorvatska a Itálie.

Kromě širších a koncepčních změn MZV v oblasti českého zastoupení v zahraničí reagují české ZÚ i na základě (více méně) aktuálních problémů. ČR čelí zvýšenému tlaku žadatelů o víza a některá zastupitelství nebyla schopna požadavky adekvátně uspokojovat. Toto téma uvedl ministr zahraničních věcí i na každoroční poradě velvyslanců koncem května v Praze. Cest, jak s tímto stavem naložit, bylo několik. Patrně nejvíce pozornosti (a také kritiky) vzbudil pilotní projekt vízového centra v Jekatěrinburku a v ukrajinském Lvově. Dlouhodobě neuspokojivou situaci s vydáváním víz na Ukrajině se MZV pokoušelo řešit na počátku roku také personálním posílením konzulárního a diplomatického úseku ZÚ v Kyjevě a ve Lvově. Trvalému problému s vydáváním víz čelí ČR i ve Vietnamu. Zde se situace vyhroutil na jaře, úředníci velvyslanectví byli opozicí dokonce obviněni z korupce, a v Hanoji MZV na přechodnou dobu pozastavilo vyřizování víz. Podobné rozhodnutí učinila i vláda v listopadu. Na aktuální situaci reagovalo rovněž české velvyslanectví v Bernu, když v průběhu konání fotbalového mistrovství Evropy v Rakousku a Švýcarsku posílilo své konzulární služby (pro případ postupu českého týmu ze základní skupiny s podobným krokem počítal i ZÚ Vídeň, bohužel tohoto kroku nebylo nakonec zapotřebí).

Následující tabulka ukazuje na dynamiku vývoje konzulárních služeb českým občanům v zahraničí v letních sezonách od roku 2005 do roku 2008 (včetně).

Tabulka č. 1 Konzulární případy v letních turistických sezonách 2005–2008

	Cestovní doklady	Prodej valut	Omezení osobní svobody	Hospitalizace	Úmrtí	Dopravní nehody
2005	877	19	247	132	107	272
2006	915	11	256	168	90	295
2007	1212	12	252	186	100	233
2008	868	12	230	148	83	160

Zdroj: Česká tisková kancelář a MZV ČR.

Rok 2008 byl prvním rokem zavádění tzv. strategického a projektového řízení MZV. Výběr projektů probíhá tak, že jednotliví náměstci vybírají návrhy vzešlé z nižších patř MZV, předloží je kolegiu náměstků a je o nich jednáno ze strategického i finanč-

ního hlediska. Záměrem je, aby existovala jasná představa o projektech s ohledem na jejich proveditelnost, strategický význam a hlavně financování, tak, aby s nimi mohlo být počítáno při dalším návrhu rozpočtu MZV (tj., aby byl rozpočet tvořen na základě jasného zadání, nikoli na základě zkušeností a více či méně jasných představ). Jednotlivé projekty se pak mohou ucházet i o financování mimo MZV. V současnosti je nejviditelnějším z již realizovaných projektů provinční a rekonstrukční tým v Afghánistánu, ale existují i méně viditelné projekty, zaměřené na logistickou a personální sekci ministerstva. Příkladem je personální informační systém, který má umožnit větší přehlednost a efektivitu při využívání lidských zdrojů MZV a tzv. centrální úložiště dat, které má zjednodušit sdílení a přístupnost dat nejen v rámci MZV, ale i ostatním ústředním orgánům státní správy.

Je možné se nadále setkat se spíše ojedinělou odtažitostí pracovníků MZV k hloubkové organizační reformě (např. snížení počtu úrovní řízení či snaha odpojit kariérní diplomaty od politické úrovně řízení MZV), ale rok 2008 dle dostupných informací zaznamenal postupnou změnu a pozitivnější hodnocení. Reforma znamená mj. větší odpovědnost jednotlivých pracovníků MZV, která by měla mít za následek i větší efektivitu a pružnost při rozhodování. Nicméně nelze zapřít jistou setrvačnost v chodu úřadu, který se větším změnám vzdívá. I proto je s dalším hodnocením provedených reforem ještě nutné počkat. Oblasti, kde se však organizační reformy již projevují, jsou informační technologie a částečně i personální politika.

Informační systémy jsou jedním z pilířů efektivní a kvalitní zahraniční služby. Proto právě na tuto oblast byla v roce 2008 reforma do velké míry zaměřena. Byly vytvořeny rešeršní systémy, které umožňují pružnější vyhledávání a sdílení. MZV se v minulých letech dlouhodobě potýkalo s přístupem k informačnímu systému COREU, tento problém byl řešen tak, že byl uveden do provozu systém EU-EXTRANET (propojení komunikačních sítí MZV, jednotlivých resortů a stálých misí), čímž byly odstraněny nejpalčivější problémy, které by zejména při předsednictví ČR značně ztěžovaly práci. Posun k lepšímu zaznamenal i způsob elektronické komunikace s jednotlivými ZÚ. Protože na některých zastupitelských úřadech existovaly problémy s nedostatečnými bezpečnostními certifikacemi, nebylo do těchto oblastí možné zasílat vyhrazené či tajné materiály. MZV proto zprovoznilo systém tzv. vyhrazených notebooků, jež jsou schopny zaručit dostatečnou bezpečnost v elektronické komunikaci.

Po personální stránce by měla přinést posun nejen implementace personálního informačního systému, ale rovněž důsledné naplňování otevřenosti výběrových řízení (dříve byli vedoucí pracovníci vždy pouze nominováni tzv. personální radou). Pokračuje rovněž snaha dát pevná pravidla zahraničním výjezdům a kariérnímu řádu. V případě nově nastoupivších diplomatů tento systém dle dostupných informací funguje. Významným pokrokem byla postupná profesionalizace diplomatické služby, která 24 hodin denně monitoruje události ve světě a má být schopna okamžité reakce zejména na krizové události. Dříve šlo o o diplomaty, kteří byli vždy nominováni pro tuto službu pouze na omezenou dobu, v současné době by se touto prací měli zabývat stálí pracovníci, což by mělo přispět ke zvýšení kvality této složky české diplomacie.

V roce 2008 proběhlo na MZV ještě několik dalších dílčích personálních a organizačních změn. Po personální stránce bylo významným počinem jmenování Jana Ko-

houta (předtím stálého zastupitele ČR při EU) náměstkem ministra pro rozvojovou spolupráci, humanitární pomoc, právní a konzulární záležitosti. Po organizační stránce proběhla změna koordinace rozvojové zahraniční pomoci zřízením České rozvojové agentury, pod níž postupně od ostatních ministerstev přejde veškerá zahraniční rozvojová pomoc (více viz kapitola 19 – *Rozvojový rozměr české zahraniční politiky*). Pro energetickou bezpečnost byl jmenován vyslanec Václav Bartuška a pro lepší profilaci české politiky vůči subsaharskému regionu byl zřízen Odbor států subsaharské Afriky.

Diplomacie ministra zahraničních věcí

Obdobně jako v případě předsedy vlády lze vysledovat v diplomatickém působení ministra zahraničních věcí určité trendy, byť portfolio zahraničních cest i přijetí zahraničních hostů bylo u K. Schwarzenberga širší než u premiéra. Ministrovny diplomatické aktivity odpovídaly obecnému nastavení české zahraniční politiky. Projevovaly se jak profilové oblasti (střední Evropa, Balkán, cesty a přijetí v souvislosti s evropskými záležitostmi, s předsednictvím v Radě EU či s vyjednáváním s USA, Blízký východ, východní dimenze), tak setkání a přijetí, která vyplývají z nutnosti udržovat co možná nejširší diplomatické styky i s teritorií, která přímo nenáleží mezi české zahraničněpolitické priority (přijetí kanadské ministryně pro přistěhovalce, setkání se singapurským ministrem zahraničních věcí, přijetí ministra zahraničních věcí Salvadoru a přijetí ministra zahraničních věcí Argentiny). Jednou z nejsledovanějších zahraničních cest ministra Schwarzenberga byla jeho lednová návštěva Kosova. Svým způsobem šlo o symbolické gesto, neboť se tam ministr vydal necelý týden poté, co kosovský parlament schválil vládu, která se zavázala dovést Kosovo v nejbližší době k nezávislosti.

Diplomatickou příležitostí může být i podzimní účast na Valném shromáždění OSN, a to nejen kvůli OSN samé. Nabízí se zde totiž také příležitost jednat na bilaterální úrovni s ostatními státníky. Tímto způsobem se např. na konci září ministr setkal se svým iránským protějškem Manúčehrem Mottakím, aby potvrdil započatí nesmělého přibližování.

Samý konec roku 2008 pak již jednoznačně ukázal, jak náročné (a sledované) bude předsednictví v Radě EU z diplomatického hlediska: vyjádření K. Schwarzenberga k prosincové krizi v Gaze byla hodnocena s velkou pozorností přinejmenším v celé Evropě a jen několik hodin před koncem roku bylo rozhodnuto, že ministr zahraničních věcí povede misi EU na Blízký východ, která se pokusí o řešení problému.

Mezi diplomatické aktivity lze nepřímo zařadit také vyjadřování a rétorickou profilaci K. Schwarzenberga. V průběhu roku bylo možné zachytit několik profilových témat. Patřil mezi ně důraz na lidská práva – ministr volal po posílení lidskoprávní orientace ČZP, mj. po větším důrazu na demokratizaci Barmy. V březnu se spolu s Václavem Havlem a čtyřmi dalšími světovými státníky a mysliteli vyslovil pro větší tlak mezinárodního společenství na Čínu v souvislosti s nepokoji v Tibetu. Dále otevřeně vyzval k bojkotu OH v Pekingu a stavěl se za přijetí dalajlamy v EU. Druhým silným aspektem byla asertivní linie vůči Rusku, která se obnažila zejména při srpnovém konfliktu v Gruzii. Po ní se ministr Schwarzenberg dokonce zmínil o mož-

nosti bojkotu olympijských her v ruské Soči, což vyvolalo negativní reakci ruského ministra zahraničních věcí Sergeje Lavrova. Třetí dlouhodobě přítomné téma spočívalo v ministrově zájmu o co nejrychlejší integraci balkánských zemí do euroatlantických struktur.

TVORBA ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V ROCE 2008: PREZIDENT

Rok 2007 přinesl vcelku ojedinělou shodu mezi prezidentem a vládou. Docházelo sice k dílčím odlišnostem, ale i díky ideologické spřízněnosti s hlavní vládní stranou působil prezident ve prospěch vládou nastaveného kurzu zahraniční politiky.¹⁸ Pro rok 2008 toto tvrzení již neplatilo. Zejména po svém druhém zvolení prezidentem ČR a ještě více pak po podzimním sjezdu ODS se V. Klaus tam, kde se částečně profiloval vůči vládě již v roce předchozím (Kosovo, Rusko, EU a *Lisabonská smlouva*), zcela zřetelně a otevřeně začal vůči vládě vymezovat. S postupem roku prezident působil stále více jako autonomnější aktér, bez respektu k některým zahraničněpolitickým prioritám vlády. Na druhé straně v těch tématech, jež nepatří mezi profilové oblasti prezidenta Klause, buď prezident zaujímal shodné pozice s vládou (radar, rozšíření EU), nebo se k nim nevyjadřoval (např. energetická bezpečnost). Jak dalece může být (staro)nová dvojkolejnost české zahraniční politiky problémem, v tuto chvíli není jasné. Za rok 2008 nedošlo k situaci (snad s částečnou výhradou ratifikace Mezinárodního soudního tribunálu), kdy by prezident Klaus přímo užil svých ústavních pravomocí a zhatil některý ze zahraničněpolitických kroků vlády (příležitost se nabízel např. při jmenování J. Hřebíčkové českou velvyslankyní v Kosovu). Dle vlastních prohlášení prezident Klaus zaujímal zhruba ten postoj, kdy uznal, že se jeho názory (konkrétně stran *Lisabonské smlouvy* a interpretace konfliktu v Gruzii) zásadně liší, a nevidí prostor pro ovlivnění vlády.¹⁹ Přesto však je otevřený rozpor mezi vládní a prezidentskou politikou v některých klíčových tématech symptomem pokračujících hlubokých ideologických rozdílů mezi zahraničněpolitickými postoji jednotlivých názorových proudů v ČR. Pokud se do budoucna bude tato situace zhoršovat, negativní důsledky pro ČZP zřejmě budou dalekosáhlé.

Působení prezidenta republiky se pochopitelně neomezuje na jeho vyjádření k vládní zahraniční politice. Prezident má určité ústavní pravomoci (a povinnosti), které jsou procedurálního a reprezentačního rázu. Mezi tyto pravomoci, které prezident vykonával v průběhu roku, patřilo přijímání pověřovacích listin nových velvyslanců v ČR, jmenování a přijímání nových velvyslanců ČR v zahraničí (vše se děje na návrh vlády). Nejvíce sledované bylo patrně odvolání českého velvyslance v Bruselu J. Kohouta na počátku ledna, naopak jmenováním J. Hřebíčkové velvyslankyní v Kosovu prezident korunoval proces uznávání nezávislosti této bývalé jihosrbské provincie. Stejně jako v případě ratifikace mezinárodních smluv *Ústava ČR* jasně nespécifikuje, zda a kdy prezident vedoucí zastupitelských misí na návrh vlády pověří či odvolá. I v tomto ohledu má tedy prezident poměrně silné a obtížně kontrolovatelné postavení vůči vládě, rok 2008 ovšem v tomto směru žádné kontroverze nepřinesl.

Mezi další procedurální ústavní pravomoci prezidenta patří ratifikace (podepisování) mezinárodních smluv, pokud tuto pravomoc nepřenesl na vládu nebo s jejím souhlasem na jednotlivé členy. Návrhy na přenesení těchto pravomocí jsou obsaženy již v prvotních vládních usneseních, týkajících se sjednávání smluv. V roce 2008 došlo k jedinému významnějšímu mezinárodněprávnímu aktu, v němž prezident ČR figuroval, a to k ratifikaci přístupových protokolů Albánie a Chorvatska ke smlouvě NATO 22. 12. 2008. Rok 2009 bude v tomto směru jistě vyhraněnější kvůli předpokládané ratifikaci *Lisabonské smlouvy*.

Nezanedbatelným příspěvkem prezidenta republiky mohou být jeho diplomatické aktivity. Prezident v roce 2008 přijal kromě nových velvyslanců v ČR více než tři desítky zahraničních hostů. „Domácí“ diplomatická aktivita prezidenta ČR se vyznačovala vysokou intenzitou balkánských a středoevropských návštěv směřujících do ČR, poměrně málo návštěv přijal naopak V. Klaus ze „starých“ členských zemí EU (k plánovanému setkání s francouzským prezidentem nedošlo kvůli hospitalizaci V. Klause). Vcelku významně byla zastoupena i Afrika. Zahraničních cest vykonal prezident více než dvacet, velice často se objevovaly středoevropské a balkánské země, prezident podnikl dvě cesty do USA a jednu cestu do Egypta. Kromě bilaterálních setkání se prezident republiky zúčastnil např. dubnového summitu NATO. Je zajímavé, že ze zhruba dvaceti zahraničních cest jich prezident Klaus pět zasvětil buď prezentaci své knihy *Modrá nikoli zelená planeta* nebo prezentaci svých názorů na globální klimatické změny. Tomuto tématu byla (mj.) zasvěcena cesta do New Yorku, Rakouska, Švýcarska, Polska a Německa. Zdá se, že tedy poněkud zesílil trend, který byl patrný již v loňském roce, kdy český prezident cíleně zaměřuje některé své cesty na představení svých názorů na tuto problematiku. Stojí za zvážení, do jaké míry pak tyto cesty odpovídají ústavní funkci reprezentovat ČR navenek.

TVORBA ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY V ROCE 2008: PARLAMENT

Stejně jako v předchozím roce bude vliv parlamentu na českou zahraniční politiku analyzován na třech úrovních:

- 1) zásahy do zahraniční politiky, vyplývající z postavení parlamentu, jeho komor a relevantních výborů v politickém a ústavním systému ČR;
- 2) parlament jako platforma pro diskusi a vyjednávání o zahraniční politice;
- 3) tzv. parlamentní diplomacie.

Česká zahraniční politika není v drtivé většině případů určována zákonnými akty, ale některé zákony mohou podobu tvorby zahraniční politiky ovlivňovat – např. vytvářený zákon o zahraniční rozvojové pomoci, tzv. stykový zákon a každoroční zákon o státním rozpočtu. Legislativní role parlamentu v zahraniční politice je tak omezena na schvalování ústavou určených mezinárodních smluv, vyslovování souhlasu s pobytem českých ozbrojených sil v zahraničí a s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR.²⁰ Oproti roku 2007, kdy parlament nevyužil svou legislativní pra-

vomoc a přímo se nepostavil proti žádné z vládou předložených smluv či návrhů na vyslání českých ozbrojených sil (resp. návrhů na pobyt ozbrojených sil jiných států na území ČR), přinesl rok 2008 poměrně dramatické změny. I v roce 2007 sice existovala diskuse v souvislosti s některými smlouvami a zahraničními misemi, nakonec však byly všechny vládní návrhy přijaty, ovšem v roce 2008 nejenže byly parlamentní diskuse vyhrocenější, ale parlament i přímo využil své pravomoci neschválit vyslání ozbrojených sil do zahraničí, a jeho legislativní vliv se promítl i do procesu ratifikace některých významných smluvních dokumentů.

Sněmovna

Sněmovna celkem za rok 2008 udělila souhlas s ratifikací téměř tří desítek smluv, více než polovina z nich byla multilaterální povahy. Nejčastějším předkladatelem smluv byl ministr zahraničních věcí, čtyři smlouvy předložil ministr financí, tři premiér, z dalších resortů předkládali smlouvy ministři dopravy, vnitra, práce a sociálních věcí, spravedlnosti, školství, kultury, životního prostředí. *Lisabonskou smlouvu* předkládal místopředseda vlády pro evropské záležitosti a významné smlouvy pocho-pitelně předložila ministryně obrany. Všechny smlouvy projednával Zahraniční výbor, dle potřeby bylo odsouhlaseno projednávání v dalších výborech. Čtrnáct smluv přitom sněmovna zvládla cele projednat v roce 2008, od prvního čtení přes výbory po konečný souhlas s ratifikací (z těch významnějších šlo např. o souhlas s asociačními dohodami s Albánií a Černou Horou).

Rozprava se vedla jen k několika málo smlouvám, poznámky byly většinou věcného či přímo technického charakteru. Například při prvním čtení výpovědi *Dohody mezi ČSSR a SSSR o sociálním zabezpečení* padla otázka (posl. Václav Exner), co se stane s postiženými lidmi, až dohoda přestane platit (částečný důvod výpovědi smlouvy byla vlekloucí se jednání o nové smlouvě s Ruskou federací a snaha tímto způsobem tlačit na ruskou stranu), a podobná diskuse se konala posléze na projednávání v Zahraničním výboru. Přesto byla smlouva bez obtíží schválena.²¹ Diskuse se rozproudila i při prvním čtení návrhu na vypovězení *Úmluvy Mezinárodní organizace práce o zaměstnání žen v podzemí*. Jejím vypovězením ČR harmonizovala své právo s EU, přičemž v tomto konkrétním případě takový krok vzbudil rozporuplné reakce. Při druhém čtení někteří poslanci ODS hlasovali proti, stejně jako většina poslaneckého klubu KSČM.²² Tradiční výtky poslanců (např. V. Exnera) zaznívají na nedokonalé a neoficiální překlady projednávaných dokumentů (v roce 2008 to kromě *Lisabonské smlouvy* byla např. dohoda s Itálií o ukončení platnosti dohody o ochraně investic).

Jen zlomek z projednávaných smluv vzbudil širší diskusí, ovšem v porovnání s rokem 2008 tento počet přece jen výmluvně vzrostl. Patrně nejnejistější situace panuje v souvislosti s vyslovením souhlasu s ratifikací *Dohody mezi ČR a USA o zřízení radarové stanice protiraketové obrany* a s ratifikací *Dohody mezi ČR a USA o právním postavení ozbrojených sil USA přítomných na území ČR*. Obě smlouvy byly sněmovně předloženy 30. 9. 2008 a projednávání bylo započato 29. října. Premiér Topolánek při prvním čtení usiloval o to, aby poslanci nechali smlouvy projít prvním čtením, postoupili je výborům a započali „detailní diskusi“ nad jejich obsahem. Dle očekávání se strhla dlouhá diskuse, z procedurálního hlediska je spíše podstatné, že projed-

návání smluv bylo přerušeno a pokračování navrženo až na pořad 52. schůze, 19. 3. 2009. Působení parlamentu při ratifikaci těchto smluv ukazuje, že se parlament může na poli zahraniční politiky stát klíčovým hráčem, který je schopen ovlivnit směřování zahraniční politiky.

Na konci ledna byla sněmovně předložena *Lisabonská smlouva* pozměňující *Smlouvu o Evropské unii*, poprvé byla na sněmovní půdě projednávána při prvním čtení 19. března. I to bylo několikrát přerušeno, objevily se mj. návrhy na přerušování jednání na neurčito, na přezkoumání souladu smlouvy s ústavou Ústavním soudem, či výhrady k tomu, že poslanci neměli k dispozici tzv. konsolidované znění s vyznačením změn. Prvním čtením smlouva prošla až na jednání 1. dubna, byla přikázána Zahraničnímu výboru, Výboru pro evropské záležitosti a Ústavně právnímu výboru. První dva jmenované výbory se tímto bodem v průběhu roku zabývaly, ovšem s výsledkem přerušování projednávání. Bezprostředně poté, co 26. listopadu Ústavní soud nenalezl rozpor mezi smlouvou a českým ústavním pořádkem, ozvaly se výzvy ke svolání mimořádné schůze sněmovny, aby pokračovala v ratifikaci smlouvy (např. Strana zelených). Mimořádnou schůzi sněmovny nakonec svolal její předseda Miloslav Vlček na žádost ČSSD na 9. prosince, kdy započalo druhé čtení i bez stanovisek výborů. Po dlouhé rozpravě, v níž se zejména KSČM (komunisté požadovali např. referendum) a někteří poslanci ODS vyjadřovali proti ratifikaci, bylo jednání opět přerušeno. Proti návrhu poslance ODS Petra Tluchoře na přerušování jednání se postavilo pouze pět lidovců, jeden sociální demokrat a Olga Zubová s Věra Jakubkovou ze Strany zelených. O přerušování velmi stál předseda vlády M. Topolánek, který se obával, že by snaha o ratifikaci ještě v roce 2008 mohla narazit u některých členů ODS a vzniklo by riziko neschválení dokumentu. Znovu se k ratifikaci sněmovna měla vrátit v únoru 2009, ovšem bez stanovisek zahraničního a evropského výboru, které rovněž projednávání přerušily.

Všechny tři zmíněné smlouvy mohou mít zásadní vliv na Českou republiku i její zahraniční politiku, a sněmovna ukázala, že je v její moci hrát zcela klíčovou roli. Tím spíše je ovšem zapotřebí, aby diskuse k takovým otázkám byla vedena co možná nejvěcněji a smysluplně, což se bohužel příliš nedařilo zejména kvůli obrovské polarizaci politického prostředí.

Sice méně, ale přesto silně polarizujícím tématem byla ratifikace *Římského statutu* Mezinárodního trestního soudu. Je symptomatické pro politickou situaci v ČR za poslední dva roky, že se ještě před prvním čtením objevily spekulace o výměnném obchodu mezi ODS a Stranou zelených ve smyslu „římský statut za podporu radaru“. Při vlastním prvním čtení se do rozpravy přihlásilo nebývalé množství zákonodárců, o ratifikaci se vedla diskuse na půdě Poslanecké sněmovny mnohokrát, i před vlastním započatím jednání o tomto bodě v květnu 2008. Komunistický poslanec Stanislav Grospič dokonce navrhl přerušování jednání do doby, než statut ratifikují USA, Rusko a Čína. Navzdory těmto spíše deklaratorním snahám proběhla vcelku věcná diskuse, kdy na straně zastánců ratifikace vystoupili předkladatel ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg, poslanci ČSSD, Strany zelených a KDU-ČSL. Opatrněji se k ratifikaci stavěla ODS, zcela proti zůstala KSČM. Při vlastní ratifikaci se klub KSČM zdržel hlasování, jedinými aktivními hlasujícími proti bylo šest poslanců ODS. Z mezinárodněprávních aktů, ke kterým se sněmovna vyslovovala, dále ve sněmovně zau-

jalo ukončení platnosti tzv. Úmluvy o Europolu, ovšem ve srovnání se Senátem (viz níže) šlo o bezproblémové schválení, proti němuž se ve druhém čtení 24. 10. 2008 postavilo pouze sedm poslanců KSČM.

Další z řady mezinárodních dohod, která vzbudila polemiku mezi poslanci, byla *Dohoda mezi EU a USA o zpracování údajů jmenné evidence cestujících* (a podobná dohoda s Austrálií). Předmětem této dohody je závazek EU zajistit, aby její letečtí dopravci, provozující leteckou dopravu mezi EU a USA, zpřístupnili jmennou evidenci cestujících z jejich rezervačních systémů, jak to vyžaduje Ministerstvo vnitřní bezpečnosti USA. Diskuse v prvním čtení se vedla mj. o otázkách ochrany soukromí a lidských práv, proti návrhu se stavěla zejména KSČM a ČSSD. Sněmovna měla původně tuto dohodu ve druhém čtení projednávat na konci října, poslanci se ovšem dohodli na odložení tohoto bodu přinejmenším do března 2009 (jedním z největších problémů je prodloužení lhůty uchování údajů z 3,5 na 7 let²³). Lze očekávat zajímavou debatu, neboť Zahraniční výbor neschválil doporučující usnesení.

Sněmovna může také v odůvodněných případech urychlit ratifikační proces. V roce 2008 šlo např. o dohodu o přistoupení ČR k úmluvě o založení Evropské kosmické agentury (ESA). Protože se rychle blížil termín, kdy měly být v kosmické agentuře projednávány programy a jejich umístění na další dva roky, bylo zapotřebí ukončit ratifikaci tak, aby ČR měla pravomoc spolurozhodovat. Po prvním čtení 23. září tedy smlouvu ještě týž večer projednal Zahraniční výbor a již 25. září byl vydán sněmovní souhlas k ratifikaci smlouvy (rychlost přístupu k ESA byla výsledkem celkově zvýšené aktivity a efektivní koordinace vlády, jejích členů i zákonodárců z PSP a Senátu). Zkrácená lhůta na projednávání také byla schválena v případě souhlasu s ratifikací *Protokolů o přístupu Albánské republiky a Chorvatské republiky k NATO* mj. proto, aby byl ratifikační proces skončen do konce roku 2008 a oba zmíněné státy mohly na summitu NATO v dubnu 2009 působit již jako plnohodnotní členové (pokud k ratifikaci dojde i ve zbývajících státech Aliance). Při samém projednávání zazněly výhrady proti rozšiřování NATO poslanců KSČM, své výhrady přednesl např. i Zdeněk Jičínský (ČSSD). Proti návrhu při druhém čtení 17. 12. 2008 hlasoval (s výjimkou jednoho poslance) celý klub KSČM a pět poslanců ČSSD²⁴ (zároveň však sedm poslanců ČSSD ještě před hlasováním podpořilo návrh poslankyně KSČM Kateřiny Konečné o zamítnutí souhlasu s ratifikací přístupu Albánie a Chorvatska do NATO²⁵). Naopak sněmovna může (často bez viditelných zahraničněpolitických důvodů, spíše proto, že na daném jednání nezbývá čas) také prodloužit ratifikační proces, jako se např. stalo v případě dohody o ukončení platnosti dohody mezi ČR a Itálií o podpoře a ochraně investic. Návrh na souhlas s touto dohodou byl dvakrát vyřazen ze sněmovního jednání a nebyl tak naplněn – patrně k určité nelibosti italské strany – předpoklad, že dohoda vstoupí v platnost 15. prosince. Na schůzi 17. prosince bylo tedy přikázáno Zahraničnímu výboru projednat dohodu ve 48hodinové lhůtě.²⁶

V roce 2008 ještě nabyla na významu parlamentní pravomoc schválit pobyt českých ozbrojených sil v zahraničí zároveň s pobytem ozbrojených sil jiných států na území ČR. Poslanecká sněmovna brala pravidelně a průběžně na vědomí informace o přeletích a průjezdech ozbrojených sil cizích států a o vojenských cvičeních jednotek a štábů Armády České republiky se zahraničními partnery. Tento proces pro-

bíhal vcelku bez problémů, pouze v jednom případě hlasoval téměř celý poslanecký klub KSČM proti přijetí usnesení, v němž sněmovna brala danou informaci vědomí.²⁷

Kromě těchto spíše technických záležitostí však došlo na projednávání vládních návrhů, které již v roce 2007 přinesly zvýšený zájem poslanců. Na konci dubna sněmovna schvalovala vyslání kontingentu 601. skupiny speciálních sil do Američany vedené operace *Trvalá svoboda* v Afghánistánu. Téma vyslání 601. skupiny se objevilo již několikrát před vlastním jednáním, např. při interpelaci J. Paroubka k umístění amerického radaru v Brdech a i při vlastním jednání k tomuto bodu byla diskuse značně polemická.²⁸ Předseda ČSSD J. Paroubek explicitně prohlásil, že pokud někdo ze sociálních demokratů misi podpoří, bude to pravděpodobně naposledy. Jako jeden z hlavních důvodů uvedl nepřipravenost české společnosti na umírání svých vojáků. Místopředseda sněmovny Lubomír Zaorálek v podobném duchu polemizoval s možností, aby mise v Afghánistánu vůbec byla úspěšná a efektivní. Největší odpor k vyslání mise měla KSČM, jejíž klub, s výjimkou Jiřího Dolejše, který misi podpořil, hlasoval jednohlasně proti. Pro naopak hlasoval celý klub ODS a dvanáct poslanců ČSSD. Z vládních poslanců hlasovali proti návrhu Ludvík Hovorka (KDU-ČSL) a V. Jakubková s O. Zubovou (Strana zelených).²⁹

Zmíněné varování J. Paroubka se přetavilo v obecně odpor proti vládní koncepci vysílání misí pro rok 2009, který se již na dubnovém zasedání Zahraničního výboru zavázala předložit ministryně obrany Vlasta Parkanová. Na jednání 19. prosince byl návrh ministerstva obrany podroben vyčerpávajícím debatám, týkajících se mj. samého zahraničněpolitického smyslu zahraničních misí a smyslu české vojenské přítomnosti v Afghánistánu. V průběhu diskusí nebylo možné zaznamenat jakýkoli posun na obou stranách a při vlastním hlasování vládní návrh nakonec nebyl přijat. Proti hlasovala celá KSČM, drtivá většina ČSSD, nezařazené poslankyně SZ V. Jakubková a O. Zubová se zdržely.

Rovněž v tomto případě se ukázalo, že sněmovna může disponovat za určitých okolností zcela zásadním vlivem na zahraniční politiku. Pokud za takových okolností neexistuje dostatek politické vůle k alespoň trochu racionálním diskusím, pak může dojít k nesmírně závažným ochromením fungování zahraniční politiky. Tento příklad je tím více varující, že na straně ČSSD nebyl zájem vládní návrh zcela odmítnout. Od počátku šlo spíše o snahu vyjednat snížení počtu vojáků pro ISAF a o nastolení širší diskuse o strategické koncepci vysílání vojenských misí do zahraničí. Opět se ovšem – na obou stranách – projevil efekt vyhrocené polarizace české politické scény a nedostatek vůle vést odpovědnou diskusi. Následný krok, kdy sociální demokracie navázala svůj souhlas s prodloužením misí na vládní souhlas se zrušením poplatků ve zdravotnictví, je jen mementem bezútěšnosti stavu politické zodpovědnosti v oblasti zahraniční politiky a nepřístojného zacházení se zahraniční politikou jako s rukojmím vnitropolitických sporů. Na druhé straně nelze opomenout postup vládní koalice. Vláda znala dlouhodobý postoj ČSSD, stejně jako odpor proti stávajícímu návrhu u některých poslanců Strany zelených, a přesto nepřístupila k širšímu vyjednávání. To samo o sobě pochopitelně není neobvyklé nebo nepřijatelné jednání, odpovědnost za výkon bezpečnostní a zahraniční politiky koneckonců nese vláda. Problém ovšem spatřuji v tom, že vládní koalice, vědoma si křehkosti vlastní většiny,

ingorovala vcelku úspěšně probíhající vyjednávání mezi ministryní obrany a opoziční ČSSD. Namísto respektu k výsledkům jednání byl návrh nejprve schválen v Senátu, kde měl téměř stoprocentní jistotu na úspěch, a nezredukovaný vládní návrh se na pořad jednání sněmovny dostal téměř na poslední chvíli 19. prosince. Tím byl vytvořen tlak na opoziční ČSSD, která na tento tlak reagovala tím nejnešťastnějším způsobem. Vláda se tedy uchýlila k nouzovému řešení a schválení nového návrhu bylo odsunuto na první měsíce roku 2009.

Kromě podobných přímých legislativních pravomocí může sněmovna působit jako fórum pro výměnu názorů o vybraných zahraničněpolitických tématech. V roce 2007 se diskuse k zahraniční politice na pořad plenárního jednání dostávaly spíše v souvislosti s projednáváním legislativními akty, jako samostatný bod k tomu došlo zřídka. Tento stav byl v loňském vydání této publikace dán do souvislosti s přílišnou politizací některých zahraničněpolitických témat a neochotou o nich vést diskusi. Nejsilněji se tato neochota v roce 2007 projevila u vládní koalice při řešení budoucího statutu Kosova. Rok 2008 přinesl určitou změnu, neboť zahraniční politika se několikrát objevila jako samostatný bod jednání i mimo interpelace a projednávání sněmovních tisků. Poprvé se oficiálně otázka Kosova dostala na plenární zasedání sněmovny na počátku února, kdy ministr zahraničních věcí podal informaci o budoucím statutu Kosova. Ve všeobecné rozpravě, velice emotivní, zaznívaly očekávané rozporné názory. Ale jednání sněmovny nakonec vyústilo v přijetí usnesení (které bylo již předtím navrženo Zahraničním výborem), a to hlasy drtivé většiny opozičních i vládních poslanců. Tato jednota byla pozoruhodná, svědčila o vyváženosti textu a zajímavém sjednocení sněmovny. V usnesení se přitom mimo jiné praví, že nebyly vyčerpány všechny možnosti k řešení statutu Kosova, a vyzývá vládu, aby všech možností využila. Toto stanovisko bylo v rozporu s postojem K. Schwarzenberga, jenž naopak tvrdil, že byly vyčerpány „prakticky všechny možnosti“. Usnesení deklarovalo silnou a jednotící politickou vůli po zásahu sněmovny do této problematiky, jak dalece se však projevil vliv tohoto usnesení na vládní politiku, je sporné. Z reakcí přinejmenším opozičních poslanců byla patrná frustrace z ignorování sněmovního usnesení vládou.

Podobně jako usnesení je i prohlášení sněmovny dalším z možných nástrojů, jejichž pomocí může sněmovna vstoupit na pole zahraniční politiky. V roce 2007 se k tomuto aktu v zahraničněpolitické oblasti sněmovna neuchýlila, jediným, zato mediálně vděčným sledovaným prohlášením tohoto druhu za rok 2008 bylo dubnové prohlášení u příležitosti 49. výročí povstání v Tibetu. Původní návrh Kateřiny Jacques (Strana zelených) byl projednáván na Zahraničním výboru. Po konzultacích, mj. s jeho předsedou, doznal jistých modifikací tak, aby byl průchozí i pro plénum Poslanecké sněmovny. Hlasování o prohlášení předcházela bouřlivá diskuse, kdy zejména od komunistických poslanců zaznívaly otázky ohledně univerzality lidských práv a selektivity v přístupu k nim. Naopak, např. předseda Zahraničního výboru Jan Hamáček (ČSSD) prohlášení charakterizoval jako vyvážené. Sněmovna nakonec drtivou převahou prohlášení bod po bodu schválila.³⁰ I zde nastala pozoruhodná shoda mezi opozičními a koaličními poslanci, kromě poslanců KSČM, kteří se až na výjimky zdrželi hlasování u většiny bodů prohlášení.³¹

Stejně jako inicioval Zahraniční výbor plenární jednání o Kosovu, inicioval i Výbor pro evropské záležitosti svým usnesením plenární jednání ke stavu příprav českého předsednictví Rady EU. Tento bod byl zařazen na jednání 30. dubna, po představení předsednictví Alexandrem Vondrou došlo na reflexe od poslanců. Rozprava byla pro nezájem poslanců překvapivě krátká, pouze J. Hamáček a L. Zaorálek ve svých vystoupeních kritizovali zejména program předsednictví za jeho nedostatek koncepčnosti, přílišnou ambicióznost a v důrazu na „Evropu bez bariér“ i obtížné hledání spojenců pro takový projekt, který údajně zcela obrací priority předsednictví francouzského (J. Hamáček) a nedostatečnou komunikaci s Francií a Švédskem (L. Zaorálek).

Na plenární jednání byl 7. května zařazen bod *Informace předsedy vlády o postupu vyjednávání o umístění prvků protiraketové obrany na území ČR* (za období červen–únor 2008). Celá diskuse se v podstatě omezila na odmítavou reakci L. Zaorálka a nepřinesla nic zásadního ani nového.³²

K diskusím o zahraniční politice rovněž může docházet při zodpovídání ústních a projednávání odpovědi na písemné interpelace. Ze zhruba 230 přednesených ústních interpelací se jich téměř 40 týkalo zahraniční politiky a z více než 30 písemných interpelací, podaných či projednaných v roce 2008, se jich zahraniční politiky týkalo sedm. Oba údaje svědčí o zájmu poslanců přenést diskuse o zahraniční politice na sněmovní půdu pomocí interpelací, pokud k tomu jiné příležitosti nejsou. Ústní interpelace ovšem trpí dlouhodobým a chronickým nezájmem jak poslanců, tak interpelovaných členů vlády. Tematický rozsah podaných interpelací nebyl příliš široký, největší počet se týkal kosovské otázky a vyjednávání s USA o umístění prvků protiraketové obrany na území ČR, vysílání zahraničních misí a předsednictví ČR Radě EU.

Kromě více či méně přímých způsobů pro ovlivňování ČZP mohou poslanci využívat institutu tzv. parlamentní diplomacie, tj. přijímání zahraničních delegací a pracovních cest do zahraničí. Tyto cesty mohou v případě jejich dobré připravenosti a popřípadě koordinace s ministerstvem zahraničních věcí jak vylepšit informovanost poslanců o určité problematice, tak rovněž napomoci české diplomacii na exekutivní úrovni. K tomu může dojít např. prostřednictvím navazování kontaktů se zeměmi, se kterými oficiální diplomacie příliš kontakty udržovat nemůže, či prostřednictvím otevírání témat, která si zaslouží spíše politického než exekutivního a diplomatického projednávání. Parlamentní diplomacie ve sněmovně funguje na úrovni předsedy PSP ČR i na úrovni jednotlivých výborů.

Zaměříme-li se právě na sněmovní Zahraniční výbor, je možné pozorovat pokračování trendu, který zaprvé odpovídá právě snaze působit na teritoria, jež nejsou či nemohou být příliš pokryta diplomacii na exekutivní rovině (sem by např. patřilo přijetí delegace iránského parlamentu již v roce 2007), či podporovat určité teritoriální zájmy ministerstva zahraničních věcí. To, které země budou navštíveny, pochopitelně také odpovídá přijatým pozvánkám do zahraničí. Za rok 2008 navštívily delegace Zahraničního výboru Ázerbájdžán, který se po letech stagnace dostává více do ohniska české zahraniční politiky (březen 2008, součástí cesty rovněž návštěva Turecka); USA (duben), kde byla tématem jednání jak seznámení se s pohledem různých politických proudů na AMD, ale i setkání s krajanskými spolky a vízová problematika; Indonésie

a Východní Timor (spolu s Výborem pro obranu, květen), kde se poslanci mimo jiné pokusili podpořit prodej českých lehkých bitevníků L-159, o něž Indonésie projevila zájem; Mexiko a Guatemala (září), kde byla např. dojednávána návštěva předsedy zahraničního výboru mexického parlamentu v ČR, což může být významné vzhledem k příspěvku ČR k připravovanému Strategickému partnerství EU–Mexiko; a konečně návštěva Gruzie (září 2008), která byla vykonána v souvislosti s rusko-gruzínským konfliktem a která dle komentářů MZV ČR přispěla k posílení vztahů mezi oběma zeměmi a potvrdila podporu, již Gruzie v politických kruzích má.

Do budoucna patrně bude pokračovat snaha, aby parlamentní diplomacie, přinejmenším na úrovni výborů, podporovala např. nově rozvíjené – dílčí – teritoriální priority MZV. Může jít např. o Blízký východ či o africké země. Za všech okolností však závisí na vůli poslanců přistupovat k parlamentní diplomacii odpovědně, na ochotě MZV poskytovat dostatek informací (v tomto ohledu dle dostupných informací nebyl v roce 2008 problém) a také na schopnosti jednotlivých výborů, hlavně však obou komor, alespoň částečně koordinovat své zahraniční cesty. Koordinace se senátním Výborem pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost je poměrně obtížná jak kvůli častým obměnám předsednického postu, tak kvůli širšímu portfoliu senátního výboru (má v gesci kromě zahraniční také bezpečnostní a obrannou politiku) a v neposlední řadě i z protokolárních důvodů. Proto také téměř nedochází ke společným cestám. V poslední době jde o nalezení takového modelu, kdy by určitá zahraniční cesta byla sice cestou výboru pouze jedné komory, ale zároveň by do ní byl zařazen i menší počet členů komory druhé. Nešlo by tedy o společnou cestu a dařilo by se zabráňovat možným protokolárním problémům a rovněž by se mohla zvýšit efektivita cest a jejich koordinace.³³

Zahraněčí výbor v ČZP zahrnuje širší a významnější role, než jen parlamentní diplomacii. Zatímco v roce 2007 bylo patrné, že se výboru – který personálně doznal oproti předchozím letům značných změn – nedařilo etablovat tak pevně, jak by si patrně představoval, v roce 2008 se jeho role upevnila. Je to patrné např. z toho, že se podařilo na základě výborového usnesení prosadit na plenární schůzi kosovskou otázku jako bod k jednání, což se v roce předchozím nepodařilo. Pozitivně se také projevuje role předsedy výboru J. Hamáčka, který je schopen moderovat někdy i velice sporné otázky a působit spíše dostředným směrem (velice silně se tato role projevila při vyjednávání kompromisního návrhu na působení českých sil v zahraničí na podzim 2008 a na počátku roku 2009, kdy docházelo ke zlomovým hlasováním o těchto otázkách). Naopak negativně se na práci výboru projevovalo pokračující absentování některých vládních poslanců na schůzích výboru. V případě poslanců Petra Krilla a Jana Bauera je tento postoj vysvětlitelný jejich působením v místopředsednictví Výboru pro evropské záležitosti, který po jmenování Ondřeje Lišky ministrem školství ještě nebyl schopný prosadit nového předsedu. Na jednáních často chybí také poslankyně Strany zelených K. Jacques a David Šeich a na mnoha schůzích je tak znát převaha opozičních poslanců. Přesto se ve většině případů dařilo držet diskuse v daleko věcnější rovině než v diskusích v plénu. Dobrým příkladem může být schvalování doporučujícího usnesení k vyslání 601. speciální skupiny do operace *Trvalá svoboda*, které proběhlo na konci dubna bez větších kontroverzí. Výbor do velké míry rozhoduje té-

měř konsenzuálně, pokud dojde k výjimkám, jde většinou o poslance KSČM. Jediné skutečně „silové“ hlasování nastalo na 32. schůzi výboru 5. prosince, kde měla být (znovu) projednána *Lisabonská smlouva*. Na tomto jednání proti sobě stály návrhy, zda projednávání smlouvy přerušit a vyčkat na stanoviska a návrhy ohledně tzv. stykového zákona, nebo schválit doporučující usnesení. O jeden hlas byl návrh na přerušeni schválen³⁴ a sněmovna tak rozhodovala o *Lisabonské smlouvě* bez doporučení výboru. Zahraniční výbor rovněž již před tím nedoporučil ke schválení dohodu mezi EU a USA o zpracování údajů jmenné evidence cestujících.

V rovině konkrétních důsledků a vlivu na tvorbu zahraniční politiky je obtížné výbor posuzovat, v každém případě pokračuje jistá, ne zcela vyslovená řevnivost mezi výborem a exekutivními činiteli, která vystoupí na povrch zejména za situace, kdy mají poslanci pocit, že je jejich názor ignorován. K tomu došlo v roce 2008 zejména v souvislosti s postupem vlády ve věci uznání nezávislosti Kosova, kdy téměř bez ohledu na stranickou příslušnost byli poslanci frustrováni neochotou ministra zahraničních věcí konzultovat s výborem své kroky. Jinak však patrně funguje komunikace výboru s exekutivními činiteli v pořádku, na jednání výboru byl několikrát přítomen jak ministr zahraničních věcí (např. při tradičním představení ročních priorit ČZP), tak místopředseda vlády pro evropské záležitosti A. Vondra (v souvislosti s českým předsednictvím EU a s ratifikací *Lisabonské smlouvy*) nebo ministryně obrany V. Parkanová (jednání o umístění amerického radaru v Brdech). Spíše však probíhalo informování členů výboru exekutivou prostřednictvím níže postavených činitelů, na úrovni náměstků a politického ředitele MZV M. Povejšila. V tomto ohledu je také možné zachytit povzdech členů výboru, že sliby o úzké vazbě mezi ministrem zahraničních věcí a výborem, který byl učiněn na počátku roku 2007, není naplňován dle původních očekávání. Je však nutné se zároveň ptát, do jaké míry bylo možné aktivity výboru a ministra zahraničních věcí před zahájením předsednictví ČR v Radě EU skutečně sladit.

Jednáním výboru dominovala aktuální a široce sledovaná témata (Kosovo, radar, předsednictví EU, rusko-gruzínský konflikt, *Lisabonská smlouva*), doplněná o projednávání daných sněmovních tisků. Zajímavá diskuse se konala v rámci výboru 21. 2. 2008 v souvislosti se dvěma spornými hlasováními ČR na zasedání Valného shromáždění OSN. Bohužel, nezdá se, že by tato diskuse znamenala prohloubení politického zájmu o multilaterální problematiku. Stejně tak nadále v jednáních výboru zcela chyběla jakákoli diskuse o bilaterálních vztazích ČR k evropským zemím. Dlouhodobě se sněmovní Zahraniční výbor profiluje v otázkách rozvojové politiky či ekonomické diplomacie. Na rozdíl od roku 2007 neproběhlo jednání o rozpočtu MZV, kromě bezproblémového vzetí na vědomí zprávy o hospodaření MZV v roce 2007.

Senát

Role Senátu Parlamentu ČR v zahraniční politice je v ústavní rovině podobná Poslanecké sněmovně, v legislativním procesu se omezuje na schvalování mezinárodních smluv a na přijímání legislativy EU, které probíhají pouze v jednom čtení. Působení Senátu v roce 2008 nepochybně ovlivnily podzimní senátní volby, které na několik týdnů omezily fungování Senátu (volební kampaň senátorů, ustavování výborů a po-

dobně). Navíc nástup 27 nových senátorů ovlivnil i některé diskuse v plénu (např. návrhy na odročení projednávání některých významných tisků v souvislosti s radarovou základnou tak, aby se noví senátoři mohli s problematikou lépe seznámit).

Senát v roce 2008 projednal více než 50 tisků spjatých se zahraniční politikou, v drtivé většině šlo o vládní návrhy mezinárodních smluv. Ve srovnání se sněmovnou jich ještě méně vzbudilo jakoukoli rozpravu. Dobře to ilustruje dubnové schvalování vyslání 601. skupiny speciálních sil do Afghánistánu, kdy se rozvinula jen omezená diskuse, v ničem nepřipomínající sněmovní atmosféru. Stejně neproblematicky odsouhlasil Senát ratifikaci *Dohody mezi EU a USA o zpracování údajů jmenné evidence cestujících*, již sněmovna do konce roku neschválila. Zjiřenější diskusí prošel vládní návrh působení českých ozbrojených sil v zahraničí pro rok 2009, ovšem na rozdíl od sněmovny byl tento návrh Senátem schválen.

Vzhledem ke složení Senátu, v němž převládají senátoři ODS, sehrál Senát ovšem zásadní úlohu, když v dubnu odročil projednávání *Lisabonské smlouvy* a doporučil posoudit její ústavnost Ústavním soudem (více viz kapitola 3 – *Evropský rozměr české zahraniční politiky*). Obdobně výrazně – a z obdobných důvodů – zasáhl Senát do zahraniční politiky, když odročil jednání o ukončení platnosti tzv. Úmluvy o Europolu. Navzdory schvalujícím doporučením Výboru pro záležitosti Evropy i Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost bylo na plenárním zasedání přerušeno projednávání tohoto bodu až do doby přijetí tzv. stykového zákona. Návrh na odročení byl přijat zejména hlasy poslanců ODS a prošel pouze o dva hlasy. Toto hlasování tedy bylo „silové“, což nebývá v Senátu příliš zvykem. Lze to však pochopit s ohledem na povahu projednávané smlouvy.

Obdobně silové hlasování proběhlo i na konci listopadu při schvalování ratifikace obou smluv v souvislosti s umístěním americké radarové základny v ČR. Padly návrhy na posouzení ústavnosti i na odročení, nakonec však byly obě smlouvy – po dlouhé diskusi – schváleny hlasy všech senátorů ODS, KDU-ČSL a Klubu otevřené demokracie, proti hlasům všech senátorů ČSSD a tří nezařazených senátorů.

Senát i sněmovna mohou sehrát zajímavou roli, pokud jsou zástupci exekutivy ochotni opřít se o jejich stanovisko např. při vyjednávání v Radě EU. Vzhledem k současnému rozložení sil v Senátu se dá spíše čekat, že exekutiva takový postup zaujme právě „ve spolupráci“ s touto komorou. V roce 2008 se tak stalo např. v případě návrhu *Rámcového rozhodnutí Rady o používání jmenné evidence cestujících*. Senát bez větší diskuse a poměrně konsenzuálně zaujal stanovisko, v němž označil toto rozhodnutí Rady za předčasné a vyslovil nesouhlas s některými aspekty návrhu, přičemž ministr vnitra Ivan Langer toto stanovisko uvítal.³⁵ Obdobně jako ve sněmovně se rozvinula dlouhá diskuse o ratifikaci *Římského statutu Mezinárodního trestního soudu*, Ústavně-právní výbor Senátu dokonce navrhl odročení projednání návrhu. Návrh byl nakonec velkou většinou schválen (proti bylo pouze šest senátorů za ODS) 16. července.

Protože vláda je dle ústavy odpovědná pouze Poslanecké sněmovně, nedisponuje Senát právem interpelovat členy vlády.³⁶ Členové vlády však vcelku pravidelně informují Senát o významných zahraničněpolitických událostech, zejména o pozicích a působení ČR na zasedáních Rady EU apod. Tím je senátorům dána příležitost dis-

kutovat o aktuálních zahraničněpolitických otázkách. Ani v roce 2008 nenabývaly diskuse o zahraniční politice v Senátu takových rozměrů a povahy jako v Poslanecké sněmovně.

Pokud jde o parlamentní diplomacii, patrně největším úspěchem za rok 2008 bylo uspořádání Středoevropského summitu předsedů parlamentů (státy V4, Slovinsko, Rakousko, pobaltské země, Rumunsko a Bulharsko). Setkání, které se uskutečnilo v září 2008, bylo jakýmsi dosavadním vyvrcholením středoevropské „diplomatické ofenzivy“ předsedy Senátu Přemysla Sobotky. Nejhmataelnějším výsledkem summitu byla dohoda o možné užší komunikaci a vzájemné solidaritě v podpoře v případě, že dojde k nepředpokládaným krizovým mezinárodněpolitickým událostem a bude zapotřebí rychlé reakce (uvedení tohoto „institutu“ v život přišlo nečekaně brzy, již při plynové krizi v lednu 2009).³⁷

Zahraniční cesty předsedy Senátu P. Sobotky v čele delegací, složených ze zástupců všech politických klubů zastoupených v Senátu, směřovaly do Rakouska, Albánie, Arménie a Kazachstánu (spolu s početnou podnikatelskou delegací), k čemuž je ještě nutné připočíst účast na různých zahraničních seminářích a konferencích (Portugalsko, Slovensko, Polsko). Delegace Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost navštívila Švédsko, Velkou Británii, Maďarsko, Výbor pro záležitosti Evropské unie Německo, Francii, Lotyšsko, Maďarsko, Slovinsko, Chorvatsko, Slovensko, Rakousko a Polsko. Potvrzuje se tak větší evropské zaměření senátní parlamentní diplomacie.

Blížící se předsednictví ČR Radě EU přineslo oběma komorám zvláštní nutnost koordinace parlamentních aktivit. Na formální rovině existuje dohoda o tom, že pro zahraničněpolitické aktivity budou existovat koordinátoři (za Poslaneckou sněmovnu je to Vojtěch Filip, za Senát Petr Pithart), podle dostupných informací však příliš intenzivní komunikace mezi oběma představiteli neprobíhá. Pro přípravu předsednictví bylo dohodnuto, že koordinaci povedou za sněmovnu L. Zaorálek a za Senát P. Pithart, kterého v této funkci po senátních volbách vystřídala Alena Gajdůšková. Ke komunikaci obou koordinátorů docházelo a po zmíněné změně se vzhledem k politické spřízněnosti obou aktérů ještě zintenzivnila, významná je ovšem rovněž koordinace a komunikace odborně-administrativního zázemí zahraničněpolitických a evropských odborů, včetně kancléřů obou komor. Díky zesílené spolupráci ve druhé polovině roku byl dohodnut harmonogram parlamentních akcí (setkání předsedů výborů) v průběhu předsednictví. Čtyři setkání bude organizovat sněmovna, dvě Senát, přičemž na všech akcích budou obě komory vystupovat společně.

ZÁVĚR

Lze začít podobným tvrzením jako v roce předchozím: rok 2008 potvrdil výsadní postavení vlády při tvorbě a provádění zahraniční politiky. Vláda byla schopna navzdory vyhroceným diskusím prosazovat ve výkonné úrovni zvolený kurz. Tuto schopnost však může ohrozit možný nesoulad či nedokonalá koordinace mezi jednotlivými exekutivními aktéry. V tomto směru byl rok 2008 rokem obnažení rozdílů mezi vládou

a prezidentem, které bylo reflektováno jak v politické sféře, tak v domácích a zahraničních médiích. Jejich skutečný důsledek je obtížné analyzovat, tím spíše, že ve většině případů působil prezident ve shodě s prioritami vlády. To bylo patrné v tom, že nikterak nevyužil svých ústavních pravomocí pro podkopávání vládních kroků, ale i svými diplomatickými aktivitami (zaměřením na střední Evropu a Balkán, popř. na některé hospodářsky strategické mimoevropské regiony) většinou podporoval vládní diplomacii. Patrně největší problémy tak může příliš autonomní jednání prezidenta Klause působit v evropské oblasti, před předsednictvím ČR Radě EU a v obzoru o ČZP v mezinárodním měřítku. Zcela fatální důsledky může mít pro současnou vládu váhání prezidenta stran *Lisabonské smlouvy*. K zamyšlení je také otevřený spor mezi členy vlády a prezidentem v otázkách gruzínského konfliktu. V případě nezávislosti Kosova je naopak možné, že by aktivnější prosrbská rétorika, či pozvání srbského velvyslance na hradní schůzku před jeho odvoláním zpět do Srbska, i brzká návštěva Srbska mohla působit pozitivně na česko-srbské vztahy. Jednotný názor na tuto problematiku navíc nepanoval jak v koalici, tak ani v nejsilnější koaliční straně občanských demokratů.

V každém případě jsou rozdílné postoje k některým klíčovým otázkám symptomem rozdělení současného názorového spektra; rozdělení, které nebude snadné překonávat. Svědčí o tom i několik vpravdě neúspěšných pokusů o „koordinační“ schůzky, na které prezident v průběhu roku zval předsedu vlády. Po svém únorovém znovuzvolení se prezident Klaus dohodl s premiérem Topolánkem na pravidelných schůzkách a na návštěvách těch jednání vlády, kde budou projednávána zásadní zahraničněpolitická rozhodnutí. Za bezproblémovou „koordinační“ schůzku lze označit snad jen setkání před bukurešťským summitem NATO, na němž si předseda vlády a prezident rozdělili své úlohy na summitu. K návštěvám jednání vlády také nedocházelo. S postupem roku naopak docházelo ke stále větším rozepřím, které vrcholily na podzim po období kongresu ODS.

Významnou oblastí koordinace exekutivy je součinnost mezi Útvarem místopředsedy vlády pro evropské záležitosti a MZV. Jednotlivé kapitoly této knihy si sice všimají spíše bezproblémové komunikace, přesto však lze zachytit řadu povzdechů, a některé z nich patří i nejvyšším ústavním činitelům, včetně premiéra Topolánka či vicepremiéra Vondry. Do budoucna se tedy nabízí otázka, pokud bude nadále role útvaru slíbit, zda by přece jen nebylo vhodnější zakotvit jeho působení v kompetenčním zákoně, nikoli pouze v jednacím řádu vlády.

Zároveň také rok 2008 potvrdil, jak nesmírně silnými nástroji k ovlivňování zahraniční politiky disponuje parlament. Tím spíše se projevila skutečnost, že za určitých podmínek může politická polarizace přímo ohrozit tvorbu zahraniční politiky. Některé náznaky ukázaly, že existuje prostor pro diskusi i pro shodu, např. při sněmovním prohlášení o Tibetu, či při usnesení sněmovny ke Kosovu, na samém počátku roku 2009 pak na schopnosti dohodnout se o českých vojenských misích v zahraničí. Doposud působil jako určitý stabilizační faktor vládní zahraniční politiky Senát, ovšem vzhledem k proměňujícímu se mocenskému složení této komory je i tato funkce do budoucna ohrožena a již v roce 2008 došlo v Senátu v roce 2008 ke dvěma „silovým“ hlasováním o zahraniční politice. Tato hlasování mohou částečně poopr-

vit obrázek o Senátu jako o „nadstranickém“ a s nadhledem působícím aktéru české zahraniční politiky.

Rok 2008 ovšem zároveň naznačil značný diplomatický i organizační potenciál české zahraniční politiky ve fázi finišujících příprav na předsednictví ČR v Radě EU. Tato fáze – alespoň dle mého soudu – pozitivně působila i na nejvyšší exekutivní aktéry, včetně předsedy vlády M. Topolánka. Lze ostatně obecně očekávat, že z mnoha důvodů zanechá předsednická odpovědnost obtížně smazatelné otisky na podobě i způsobu tvorby ČZP. Rok 2009 tedy může dát odpověď na řadu otázek, které se týkají jak konkrétních zásadních zahraničněpolitických rozhodnutí, která nebyla v roce 2008 dotazena do konce, tak politického kontextu zahraniční politiky i schopnosti ČR etablovat se na evropské úrovni. Zcela klíčové ovšem bude, jakým způsobem se bude vyvíjet obecné politické prostředí v ČR, které může mít na zahraniční politiku v budoucnu téměř zničující vliv.

Poznámky

- ¹ On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/78318791FB185F6EC125755C002AF070/\\$FILE/6%20p%C5%99%C3%ADloha%20w080109a.0006.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/78318791FB185F6EC125755C002AF070/$FILE/6%20p%C5%99%C3%ADloha%20w080109a.0006.pdf)).
- ² Zvláštní pozornost věnuje směrnice spolupráci ústředních orgánů státní správy s prezidentem republiky a s oběma komorami Parlamentu ČR, a to již ve fázi jednání o textu smlouvy (*Komunitárněprávní dimenze zahraniční politiky České republiky*). In: *Zpráva o zahraniční politice České republiky za období od ledna 2007 do prosince 2007*. Praha: ÚMV–MZV ČR, 2008).
- ³ Tamtéž.
- ⁴ *Usnesení vlády ČR ze dne 16. ledna 2008, č. 41, o změně usnesení vlády ze dne 5. ledna 2005, č. 16, ke členství České republiky v Evropském institutu veřejné správy*. On-line: ([kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/9650EA354B56DA7DC125755C002ACA63/\\$FILE/41%20uv080116.0041.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/9650EA354B56DA7DC125755C002ACA63/$FILE/41%20uv080116.0041.pdf)).
- ⁵ *Usnesení vlády ČR ze dne 17. března 2008, č. 256, k vybudování efektivního modelu ekonomické diplomacie jako jednoho ze základních prostředků české zahraniční politiky*. On-line: ([kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/0C783BB0DCF9F4E0C125755C0023E36B/\\$FILE/256%20uv080317.0256.pdf](http://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/0C783BB0DCF9F4E0C125755C0023E36B/$FILE/256%20uv080317.0256.pdf)). Více viz kapitola 17 – *Hospodářský rozměr české zahraniční politiky*).
- ⁶ Česká tisková kancelář, 1. 10. 2008.
- ⁷ Kořan, Michal (2008): *Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2007*. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: ÚMV, s. 18–19. Viz též Gajdoš, Martin (2007): *Vláda jako aktér české zahraniční politiky*. In: Kořan, Michal–Hrabálek, Martin (eds.): *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.
- ⁸ *Usnesení vlády České republiky ze dne 21. května 2008, č. 635, k návrhu na uznání Republiky Kosovo a o navázání diplomatických styků s Republikou Kosovo*. On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/3996AA9DDE0132FFC12574D000203539/\\$FILE/635%20uv080521.0635.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/3996AA9DDE0132FFC12574D000203539/$FILE/635%20uv080521.0635.pdf)).
- ⁹ Česká tisková kancelář, 5. 5. 2008.
- ¹⁰ Rozhovor s místopředsedou PSP ČR Janem Kasalem, 12. 2. 2008; rozhovor s předsedou Zahraničního výboru PSP ČR Janem Hamáčkem, 5. 3. 2008.

- ¹¹ *Usnesení vlády České republiky ze dne 28. dubna 2008, č. 516.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A845494EE1CAB177C125755B002070AE/\\$FILE/516%20uv080428.0516.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/A845494EE1CAB177C125755B002070AE/$FILE/516%20uv080428.0516.pdf)).
- ¹² Příloha k usnesení vlády ze dne 20. srpna č. 1063: *Prohlášení vlády České republiky k situaci v Gruzii.* On-line: ([racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/AE644C2B0A5D4EC7C1257555002FA6EC/\\$FILE/1063%20p%20C5%99%C3%ADloha%20w080820a.1063.pdf](http://racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/AE644C2B0A5D4EC7C1257555002FA6EC/$FILE/1063%20p%20C5%99%C3%ADloha%20w080820a.1063.pdf)).
- ¹³ Česká tisková kancelář, 21. 7. 2008.
- ¹⁴ Některé z nich, jako např. zářijová cesta na konferenci britské konzervativní strany v Birminghamu, souvisela se „stranickou“ diplomacií.
- ¹⁵ Česká tisková kancelář, 14. 3. 2008.
- ¹⁶ O tom se zmínil např. premiér M. Topolánek při své „inspekční“ návštěvě na ÚMVEZ v červenci 2008 (viz Česká tisková kancelář, 21. 7. 2008).
- ¹⁷ Česká tisková kancelář, 19. 7. 2008.
- ¹⁸ Kořan, Michal (2008): op. cit., s. 28.
- ¹⁹ Viz např. Tisková zpráva Tiskového odboru KPR: *Prezident nepůjde na zítřejší zasedání vlády*, 26. 8. 2008.
- ²⁰ Kořan, Michal (2008): op. cit., s. 28.
- ²¹ *Sněmovní tisk 378.* On-line: (www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=5&T=378).
- ²² On-line: (www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=46634).
- ²³ Česká tisková kancelář, 29. 10. 2008.
- ²⁴ On-line: (www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=48536).
- ²⁵ On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/047schuz/s047024.htm).
- ²⁶ Stenografický zápis 44. schůze, 2. 12. 2008. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/044schuz/44-1.html).
- ²⁷ On-line: (www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?G=46832).
- ²⁸ Na druhé straně, vystoupení v rozpravě probíhala za značného nezájmu většiny poslanců.
- ²⁹ Zajímavé je, že o návrhu bylo hlasováno nadvakrát, v prvním hlasování nebyl návrh přijat, protože pro hlasovalo pouze 99 poslanců. Vyslání mise nakonec zajistilo opakované hlasování, neboť poslanec ČSSD M. Urban původní hlasování zpochybnil, při druhém hlasování pro přijetí návrhu hlasovalo již 112 poslanců. Tato skutečnost svědčí o tom, že odpor proti vyslání mise byl větší, než by se zdálo po platném hlasování. Viz Stenografický zápis 30. schůze, 30. 4. 2008. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/030schuz/30-6.html).
- ³⁰ Viz Stenografický zápis 28. schůze, 1. 4. 2008. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/028schuz/28-9.html).
- ³¹ Tamtéž. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/028schuz/28-9.html).
- ³² Stenografický zápis 30. schůze, 7. 5. 2008. On-line: (www.psp.cz/eknih/2006ps/stenprot/030schuz/30-8.html).
- ³³ Rozhovor s předsedou Zahraničního výboru J. Hamáčkem, 5. 3. 2009.
- ³⁴ Zápis ze 32. schůze zahraničního výboru konané 4. 12. 2008. On-line: (www.psp.cz/sqw/text/text2.sqw?idd=53277).
- ³⁵ Těsnopisecká zpráva z 13. schůze Senátu Parlamentu České republiky (1. den schůze – 23. 4. 2008). On-line: (www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasovani?action=steno&O=6&IS=3875&T=M%267#ste067).
- ³⁶ Kořan, Michal (2008): op. cit., s. 37.
- ³⁷ Rozhovor s pracovníkem Senátu, 6. 3. 2009.